

POLİTİKA VE UYGULAMA BOYUTLARIYLA GÖÇ VE UYUM

COŞKUN TAŞTAN • İBRAHİM İRDEM • ÖMER ÖZKAYA

RAPOR

POLİS AKADEMİSİ YAYINLARI

POLİTİKA VE UYGULAMA BOYUTLARIYLA
GÖÇ VE UYUM

POLİTİKA VE UYGULAMA BOYUTLARIYLA GÖÇ VE UYUM

Hazırlayanlar:

Doç. Dr. Coşkun TAŞTAN

Dr. İbrahim İRDEM

Arş.Gör. Ömer ÖZKAYA

.....
COPYRIGHT © 2018 by GÖÇMER, Polis Akademisi Başkanlığı

Bu yayının tüm hakları Polis Akademisi'ne aittir. Kurumun izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Bu yayının içeriği GÖÇMER'in resmi fikirlerini yansıtmamaktadır. Raporda yer alan bilgi ve fikirler hakkındaki sorumluluk tümüyle 12-14 Ekim 2017 tarihleri arasında Antalya'da gerçekleşen Göç ve Uyum ana temalı II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı katılımcılarına aittir.

.....
Polis Akademisi Yayınları: 58

Rapor No: 18

ISBN: 978-605-4619-87-0

Birinci Baskı: Ekim 2018

.....
POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI

Göç ve Sınır Güvenliği Araştırmaları Merkezi (GÖÇMER)

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Polis Akademisi Başkanlığı Necatibey Caddesi

No:108 Anıttepe/Çankaya/Ankara/Türkiye | Tel: +90 (312) 4629087-91-92-93

İçindekiler

Yönetici Özeti	5
Kısaltmalar	10
Giriş	11
Suriyelilere Dair Tehdit Algısı	13
Göç Politikaları ve Uyum	15
Suriyelilerin Uyum: Deneyimler	26
Göçmenlerin Kente Uyum: Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum	33
Göç, Uyum ve Ekonomi	37
Uyumun Psiko-Sosyal Boyutu	44
Sonuç ve Öneriler	51
Katılımcılar (Konuşmacılar ve Moderatörler)	56

Tablolar ve Grafikler

Tablo 1: MIPEX (2014) İndeksleme Çalışmasında Türkiye'nin Puanları ve Bu Puanlarla 38 Ülke arasında Yerleştiği Sıralamalar	16
Grafik 1: Kişisel video paylaşım sayılarının dağılımı	27

Yönetici Özeti

» Polis Akademisi Göç ve Sınır Araştırma Merkezi (GÖÇMER) tarafından 12-14 Ekim 2017 tarihlerinde tarihleri arasında Antalya’da, “Göç ve Uyum” ana temalı II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı gerçekleştirilmiştir. Yurtiçinden ve yurtdışından konuşmacıların katıldığı konferansta 9 oturum düzenlenmiş, bu oturumlarda 30 konuşmacı tarafından toplam 28 sunum gerçekleştirilmiştir. Konferansta ele alınan temel konular şunlardır:

- Uyum, önyargı ve güvenlik
- Türkiye’deki Suriyelilerin eğitim sistemine dâhil edilmesi
- Türkiye’deki Suriyelilerin emek piyasalarına uyumu
- Türkiye’deki Suriyelilerin uyumunda bakanlıkların rolü (Aile ve Sosyal Politikalar Örneği)
- Türkiye’deki Suriyelilerin farklı alanlardaki uyum süreçlerinin değerlendirilmesi ile ilgili indeks çalışmaları
- Göçmenlerin uyumunda yerel yönetimlerin rolü
- Göçmenlerin kentsel yaşama uyumu (sosyal uyum, kültürel uyum, gettolaşma ve din kavramları ekseninde)
- Türkiye’deki Suriyelilerin profili
- Konvansiyonel medyada ve yeni medyada Suriyeliler (Türkiye bağlamında)
- Farklı ülkelerin (Malezya, Bangladeş, Makedonya, Brezilya, Portekiz, Kanada, Hindistan ve Türkiye) göç ve uyum politikaları

» Konferansta, Polis Akademisi öğretim üyeleri tarafından yapılan bir saha araştırmasının verileri açıklanmıştır. Söz konusu araştırma hakkındaki bilgiler ve araştırmada ön plana çıkan veriler şöyledir:

- “Suriyelilere Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler” başlıklı araştırmanın pilot uygulaması kapsamında, Ankara’da 400 kişiyle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir.

Polis Akademisi
Göç ve Sınır
Güvenliği Araştırma
Merkezi (GÖÇMER)
tarafından 12-
14 Ekim 2017
tarihlerinde
Antalya’da
gerçekleştirilen
“Göç ve
Uyum” konulu
konferansa katılan
30 konuşmacı
tarafından
28 sunum
gerçekleştirildi.

Araştırmanın
bulgularına göre
2015 yılında
Türkiye Cumhuriyeti
kanunları karşısında
mahkûmiyet alan
tüm mahkûmlardan
yalnızca % 0.59'u
ülkedeki tüm
yabancılardan
oluşmaktadır
(Suriyeliler de buna
dâhildir).

- Araştırmanın amacı, Türkiye’de Suriyeliler ile ilgili tehdit algısının ölçülmesi ve bu algının gerçeklikten ne ölçüde beslendiğini ortaya koymaktır.
- Araştırma sonucunda Suriyeliler ile ilgili olarak, gerçeklikle bağdaşmayan kaygıların ve pek çoğu temelden yoksun olan algıların söz konusu olduğu ortaya çıkmıştır.
- Araştırmaya göre katılımcıların büyük bir kısmı (% 86), Suriyelilerin gelişiyile birlikte işsizliğin arttığı kanaatine sahiptir. Hâlbuki ülkedeki Suriyeli sayısının artışı ile işsizlik oranlarındaki artışı gösteren grafikler arasında herhangi bir “sebeup-sonuç” ilişkisi bulunmamaktadır. Kimi dönemlerde Suriyeli sayısı hızla arttığı halde ülke genelinde işsizlik oranında düşük olduğu; kimi Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu illerde zamanlarda (örneğin Kilis gibi) işsizlik oranlarında ciddi azalmalar yaşandığı ortaya konmuştur. Ülke genelinde işsizlik oranındaki dalgalanmalar dikkate alındığında, 2016 yılındaki işsizlik oranlarının, Suriyelilerin henüz göç etmeye başlamadığı 2011 yılının gerisinde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle söz konusu raporda Türkiye’de işsizlik oranları ile Suriyeli nüfus arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki bulunmadığı vurgulanmıştır.
- Yine araştırmaya göre katılımcıların önemli bir kısmı, Suriyeliler nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yönelik sosyal yardımlarda azalma olduğu kanaatine sahiptirler. Oysa Türk vatandaşlarına yapılan gerek toplam yardım miktarı, gerekse kişi başına düşen yardım miktarında herhangi bir azalma söz konusu olmadığı, tam tersine yapılan yardımlarda bir artış eğilimi olduğu ve bu eğilimin Suriyelilerin geldiği yıllarda da devam ettiği saptanmıştır. Buna dayanarak söz konusu raporda Suriyeliler nedeniyle sosyal yardımlarda azalma olduğu yönündeki görüşün gerçeklikle örtüşmediği ortaya konmuştur.
- Raporda ön plana çıkan bulgulardan biri de, Suriyelilerin gelişiyile birlikte suç oranlarında bir artış olduğu yönündeki algıdır. “Suriyelilerden korkarım” diyen her 5 kişiden 1’inin onlarla sokakta hiç karşılaşmadığı, söz konusu araştırmanın bulguları ara-

sında yer almaktadır. 2015 yılında Türkiye Cumhuriyeti kanunları karşısında mahkûmiyet alan tüm mahkûmlardan yalnızca % 0.59'u ülkedeki tüm yabancılardan oluşmaktadır (Suriyeliler de buna dâhildir). Başka bir deyişle, mahkûmiyet alanların yalnızca binde 6'sı Suriyelileri de içeren yabancılardan oluşmaktadır. Bu oran, Suriyelilerin suça karışma oranlarının çok düşük olduğunu, mevcut algının gerçeklikle bağdaşmadığını ortaya koymaktadır.

- Söz konusu rapor, Suriyelilerin ülkeye gelmesiyle birlikte devlet tarafından sunulan eğitim ve sağlık hizmetlerinde bir düşüş olduğu kanaatinin yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcıların % 45'i "Suriyeliler geldikten sonra eğitim hizmetlerinde düşüş oldu" ve "Suriyeliler geldikten sonra sağlık hizmetlerinin kalitesinde düşüş oldu" önermelerine katıldığını söylemiştir. Oysa Suriyelilerin geldiği 2011 yılından bugüne gerek eğitim hizmetlerinde gerekse sağlık hizmetlerinde kalite göstergelerinde artış yönünde eğilim gerçekleşmiştir. Bu kapsamda: Okullardaki derslik sayılarında artış eğilimi söz konusudur ve bu eğilim, Suriyelilerin geldiği yıllarda da korunmuştur. Dolayısıyla öğretmen başına, sınıf başına düşen öğrenci sayısı azalmaya devam etmiştir. Benzer şekilde, hastanelerde yatak ve doktor sayısındaki artış eğilimi de Suriyelilerin geldiği yıllarda korunmuş, buna bağlı olarak doktor başına düşen hasta sayısı azalmıştır.

- » Ülkelerinde baş gösteren krizle birlikte Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Suriyelilerin sayısı 3 milyonu aşmış bulunmaktadır. Konferansta ağırlıklı olarak Türkiye'deki Suriyelilerin uyum sorunları üzerinde durulmuştur. Ancak Malezya, Bangladeş, Makedonya, Brezilya, Portekiz, Kanada, Hindistan ve Almanya gibi ülkelerin göçmen uyum politikaları ile ilgili sunumlara da yer verilmiştir.
- » Konferansta, Türkiye'nin göçmen uyum uygulamaları bakımından performansını ölçen MİPEX (Migrant Integration Policy Index) adlı ölçek irdelenmiştir. Bu indeks, Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerinin göçmen entegrasyon performanslarını puanlandırmayı ve böylece ülkeler arasında bir sıralama yapmayı hedeflemektedir. İndeks, bu puanlandırmayı 8 alanda yapmaktadır: iş gücü piyasası hareketliliği; aile birleşmesi;

Suriyelilerin eğitim, sağlık ve istihdam gibi alanlarda ülkeye zarar verdikleri yönünde belirgin ve yaygın bir önyargı mevcuttur.

Konferans
kapsamında
yapılan sunumlar,
Türkiye ile bazı
ülkelerin göç ve
uyum politikaları
arasındaki
benzerlikleri ve
farklılıkları ortaya
koymuştur

eğitim, sağlık, siyasal katılım; daimi ikametgâh; vatandaşlığa erişim ve ayrımcılığın önlenmesi. Bu 8 alandaki yasal düzenlemeler incelenerek puanlama yapılmaktadır. Bu indeksten aldığı toplam puana göre Türkiye 38 ülke arasında en son sırada yer almaktadır. Oysa Türkiye'nin Suriyeliler için büyük çabalar ve kaynaklar sarf ettiği bilinmektedir. Bu nedenle konferansta, MIPEX eleştirilmiş, ülkelerin özgün koşullarını göz önüne almadan sayısal veriler ürettiği iddia edilmiştir.

- » Konferans kapsamında yapılan sunumlar, Türkiye ile bazı ülkelerin göç ve uyum politikaları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymuştur. Türkiye açık kapı politikasıyla Suriyelileri ülkeye kabul etmiş ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için sağlık, eğitim, barınma ve işgücü piyasalarına erişim konusunda önemli adımlar atmıştır. Bu yönüyle Türkiye ile Malezya, Ürdün ve Hindistan arasında benzerlikler olduğu ortaya çıkmıştır. Avrupa ülkelerinin, Türkiye ve Ürdün'e yardımlar yaparak Suriyelilerin bu ülkelerde kalmasını sağlama yönünde çabalar sarf ettiği; Makedonya örneğinde olduğu gibi, Suriyelilerin girişinin kesin biçimde engellenmesi yönünde her türlü adımı attığı vurgulanmıştır.
- » Suriyelilerin acil ihtiyaçlarının rutin olarak karşılandığı ve ülkelere dönüp dönmeyecekleri ile ilgili belirsizliklerin sonra erdiği dönemle birlikte Türkiye'deki Suriyelilerin uyumu konusunda çalışmalara hız verildiğinin altı çizilmiştir. Her bakanlığın kendi sorumluluk alanı ile ilgili olarak önemli adımlar attığı ortaya konmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Göç, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu Daire Başkanlığı tarafından, Suriyelilere (ve diğer koruma altındaki sığınmacılara) psikososyal destek sağlanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Göç ve Acil Durumda Eğitim Daire Başkanlığı, Suriyelilerin eğitim sistemine dâhil olması için planlamalar yapmakta ve bu planları hayata geçirmektedir. 2017 yılı itibariyle Suriyeli okul çağındaki nüfusun yarısından fazlasının okullandırıldığı belirtilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde kurulan Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, Suriyelilerin çalışma hayatına katılımları ile ilgili düzenlemeleri ve uygulamaları yönetmektedir.
- » Konferansta, göçmenlerin uyum konusunun tek taraflı bir süreç olma-

dığı, göçmenler kadar ev sahibi toplumun da belirli değişimler göstererek uyum sağlamasının esas olduğu vurgulanmıştır. Yerel yönetimlerin bu konuda önemli roller ifa edebileceği örneklerle ifade edilmiştir. Dil, kültür, sanat, din, şehir hayatı gibi konularda merkezi politikaların yanı sıra yerel düzeyde mikro uygulamaların da büyük katkılar sağlayacağı dile getirilmiştir.

- » Uyum konusu yalnızca ekonomik bir mesele olarak ele alınmamalıdır. Göçmenlerin ve ev sahibi toplumun birbirini karşılıklı olarak kabul etmesi ve birbirine asgari insanî değerler atfetmesi önemlidir. Bu nedenle konferansta, göçmenlerin bir tür arayış içerisinde olduklarının unutulmaması gerektiği belirtilerek; bu arayışın psikososyal düzlemdeki karşılığının ise travmalar olduğunun altı çizilmiştir. Göçmenlerin uyumunun yalnızca sosyolojik bir arayış olmadığının, bunun varoluşsal bir arayış olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu nedenle ev sahibi toplumun konuyu güvenlik sorununa dönüştürmeden, göçmenlerin dini ibadetler, eğitim, dil gibi konularda kolaylaştırıcı ve sabırlı olmasının önemi vurgulanmıştır.

Bu nedenle konferansta, göçmenlerin bir tür arayış içerisinde olduklarının unutulmaması gerektiği belirtilmiştir.

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ECLAC	: Economic Commission for Latin America and Caribbean (Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu)
GKAB	: Geçici Koruma Altında Bulunan
GÖÇMER	: (Polis Akademisi) Göç ve Sınır Güvenliği Araştırma Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MERCOSUR	: Mercado Comun del Sur (Güney Ortak Pazarı)
MIPEX	: Migrant Integration Policy Index (Göçmen Uyum Politikası İndeksi)
OAS	: Organization of American States (Amerika Kıtası Devletler Örgütü)
PIIGS	: Portugal, Italy, Ireland, Greece and Spain (Portekiz İtalya, İrlanda, Yunanistan ve İspanya)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÖMER	: Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
YUKK	: 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Giriş

Göç olgusu, zorunlu olarak gerçekleştiğinde yeni bir yere gelen göçmenin çeşitli konularla yüzleşmesine ve o yerin düzenine alışması bağlamında çok yönlü uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Sığınmacıların hedef ülkede yaşayan vatandaşlarla karşılıklı olarak uyum süreçlerinin geliştirilmesi; sığınmacıların sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda yeni yerleştikleri toplumda aktif katılımlarının sağlanması için sığınmacı meselesinin bütüncül bir şekilde ele alınması, sorunların çözümü noktasında ‘uyum’ meselesine dikkat çekilmesi gerekmektedir. Gerek göç yönetimine ilişkin kamu politikası oluşturma sürecinde gerekse de kamu politikası aktörlerince hizmet planlaması ekseninde hazırlanan politikaların tatbiki bağlamında yerleşik yabancıların toplumla bütünleşmesi oldukça önemlidir. Bu kapsamda, göçmenlerin uyumunun sağlanabilmesi için, toplumun geneline sağlanan imkânların sığınmacıları, göçmenleri ve mültecileri de kapsayacak şekilde tüm topluma yaygın hale getirilmesi; sağlık, eğitim, barınma, istihdam, sosyal kabul gibi kamu faydalarının toplumdaki tüm gruplar için eşit olarak sağlanması, güvenlik ihtiyacının ülkeye yeni gelen misafirleri de içerecek şekilde karşılanması gerekmektedir.

Göçmenlerin uyumunun sağlanabilmesi için, toplumun geneline sağlanan imkânların sığınmacıları, göçmenleri ve mültecileri de kapsayacak şekilde tüm topluma yaygın hale getirilmesi gerekmektedir.

Bu konuların uluslararası bir ortamda, çok yönlü bir bakış açısıyla ele alınabilmesi için Polis Akademisi Göç ve Sınır Güvenliği Araştırma Merkezi (GÖÇMER) tarafından 12,13 ve 14 Ekim 2017 tarihlerinde Antalya’da, “Göç ve Uyum” ana temalı II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı gerçekleştirilmiştir. Mültecilerin ev sahibi topluma uyumuyla ilgili sorunların ele alındığı konferansta sorunların yanı sıra kuramsal tartışmalar ve uygulamalarla ilgili de sunumlar yapılmıştır. Genel anlamda uluslararası kitlesel göçlerin özelde ise geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin ağırlıklı olarak ele alındığı konferansta, konuyla ilgili farklı disiplinlerin ve aktörlerin bir araya getirilmesiyle konunun derinlemesine analiz edilmesi sağlanmıştır.

Konferansta aşağıdaki temel konular ele alınmıştır:

- » Uyum, önyargı ve güvenlik
- » Türkiye’deki Suriyelilerin eğitim sistemine dâhil edilmesi
- » Türkiye’deki Suriyelilerin emek piyasalarına uyumu
- » Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin uyumunda bakanlıkların rolü (Aile ve Sosyal Politikalar Örneği)
- » Türkiye’deki Suriyelilerin farklı alanlardaki uyum süreçlerinin değerlendirilmesi ile ilgili indeks çalışmaları
- » Göçmenlerin uyumunda yerel yönetimlerin rolü
- » Göçmenlerin kentsel yaşama uyumu (sosyal uyum, kültürel uyum, gettolaşma ve din kavramları ekseninde)
- » Türkiye’deki Suriyelilerin profili
- » Konvansiyonel medyada ve yeni medyada Suriyeliler (Türkiye bağlamında)
- » Farklı ülkelerin (Malezya, Bangladeş, Makedonya, Brezilya, Portekiz, Kanada, Hindistan ve Türkiye) göç ve uyum politikaları

Suriyelilere Dair Tehdit Algısı

Konferansın açılış konuşmalarında, Polis Akademisi öğretim üyeleri tarafından hazırlanan “Suriyelilere Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler” başlıklı araştırma raporunun sunumu gerçekleştirilmiştir. Söz konusu araştırma raporunda pilot il olarak seçilen Ankara’da 400 kişiyle yüz yüze gerçekleştirilen anketlerden elde edilen veriler ışığında yerel halkın Suriyeliler ile ilgili kaygılarının ekonomi, güvenlik ve sosyo-kültürel konular olmak üzere üç alanda yoğunlaştığı ifade edilmiştir. Araştırmaya göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%86,6’sı) Suriyeliler nedeniyle işsizlikte artış olduğu algısına sahiptir. Fakat bu kanaat TÜİK verileri ile uyumlu değildir. Zira bazı dönemlerde ülkedeki Suriyelilerin sayısındaki artışa karşılık işsizlik oranında artış olmadığı, hatta -örneğin Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu Kilis örneğinde olduğu üzere- 2013 yılı itibariyle Suriyeli sayısındaki büyük artışa rağmen işsizlik oranında düşüş olduğu görülmektedir. Yine araştırmadaki bir başka veriye göre katılımcıların %70’i Suriyeliler geldikten sonra Türk vatandaşlarına yapılan yardımların azaldığını düşünmektedir. Oysa 2010 yılından 2015 yılına kadar neredeyse iki kat artış gösteren sosyal koruma harcamalarına ilişkin resmi veriler “Suriyeliler geldikten sonra Türk vatandaşlarına yapılan sosyal koruma yardımlarının azaldığı” iddiasını desteklememektedir. Rapora göre Suriyelilerin sadece yardım alan kişilerden oluştuklarını düşünmek eksik ve hatalı bir değerlendirmeye neden olmaktadır. Yapılan analizler sonucunda Suriyelilerin Türkiye ekonomisine önemli ölçülerde katkı da bulundukları da ortaya çıkmıştır. Suriyeli yatırımcıların Türkiye’de açtıkları anonim ve limited şirketler aracılığıyla da önemli miktarda yabancı sermayeyi Türkiye ekonomisine kazandırdıkları görülmüştür.

Katılımcıların güvenlik ile ilgili algılarına bakıldığında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında yerel halk arasında Suriyelilerin asayiş olaylarını büyük oranda artırdığına dair bir kanaat söz konusu iken Suriyeliler tarafından işlenen suçların ülke genelinde işlenen suçların çok küçük bir kısmına karşılık geldiği görülmüştür. Suç istatistiklerine bakıldığında Türkiye’de herhangi bir suçtan mahkûm olan bireylerin, % 0.59’u

Konferansın açılış konuşmalarında, Polis Akademisi öğretim üyeleri tarafından hazırlanan “Suriyelilere Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler” başlıklı araştırma raporunun sunumu gerçekleştirilmiştir.

(yaklaşık binde 6'sının) Suriyeliler dâhil tüm yabancılardan oluştuğu ortaya çıkmaktadır.

Polis Akademisi tarafından hazırlanarak Konferans açılışında kamuoyu ile paylaşılan raporda bazı temel kamu hizmetleriyle ilgili algıların Suriyelilerin varlığından nasıl etkilediğine dair analizler sunulmuştur.

Araştırma raporu, bazı temel kamu hizmetleriyle ilgili algıların Suriyelilerin varlığından nasıl etkilediğine dair analizler de sunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ekonomik ve güvenlik temelli algılarda olduğu gibi pek çok olumsuz kanaatin ardında gerçeklerin değil önyargıların olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %44,5'i Suriyeliler geldikten sonra eğitim kalitesinin düştüğünü, yine aynı şekilde %45'i sağlık hizmetlerine erişimin zorlaştığını düşünmektedir. Hâlbuki sağlık kurumu sayısı, yatak ve hekim sayısı, hekim başına düşen hasta ve müracaat sayıları açısından bakıldığında Türkiye'deki sağlık hizmetlerinin kalitesinde artış eğilimi vardır. Eğitimle ilgili olarak bakıldığında ise, Suriyelilerin Türkiye'ye göç ettiği yıllar içerisinde Türkiye'deki öğretmen sayısındaki artış eğiliminin devam ettiği; buna paralel olarak öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısında azalma olduğu görülmektedir. Konferansta Polis Akademisi öğretim üyeleri tarafından sunulan araştırma raporu, eğitimin kalitesini belirleyen bu kıstasların, Suriyelilerin gelişinden olumsuz etkilendiğine dair herhangi bir bilimsel veri olmadığını vurgulamıştır.

Araştırma raporunun sunumunda altı çizilen önemli noktalardan biri şudur: Üç milyondan fazla Suriyelinin Türkiye'de yaşıyor olmaları nedeniyle elbette bir takım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Fakat dile getirilen bu sorunların, çeşitli mecralarda iddia edildiği kadar büyük olmadığı ve yine toplumun endişe ettiği derecede büyük sorunlara yol açmadığını görmek önemlidir.

Sunulan raporda özetle, Suriyeliler hakkındaki kanaatlerin çoğunun bilgiye ve veriye değil önyargıya dayalı olduğunu öne sürmüştür. İstismara açık önyargıların bilimsel verilerle ve gerçeğe uygun bilgilerle giderilmemesi halinde Suriyeliler başta olmak üzere her türlü uluslararası göçün güvenlik sorununa dönüşebileceği konusunda uyarılar yapılmıştır.

Göç Politikaları ve Uyum

Uluslararası kurumlar entegrasyon konusunda ölçülebilir, takip edilebilir göstergeler yolu ile uyum meselesini somutlaştırmaya çalışmaktadır. Özellikle gelir, yaşam koşulları, eğitime katılım, sağlık hizmetlerine katılım, vatandaşlık elde etme, politik süreçlere katılım gibi alanlarda göstergeler aracılığıyla mevcut göçmen nüfusun yerli nüfusla benzer davranışlar gösterip göstermediği araştırılmaktadır. Çeşitli kurum, kuruluş ve üniversitelerce yapılan araştırmalarda yerli nüfus ile göçmen nüfus kıyaslanmakta, aradaki farkların ne ölçüde büyük olduğuna bakılmakta ve farklar azaldıkça uyumun arttığı sonucuna varılmaktadır.

Daha önce uyum konusu göçmenlerin baş etmesi gereken bir sorun olarak görülürken günümüzde uyum hem ev sahibi toplumun hem de mültecilerin karşılıklı olarak katkı sunması gereken bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bu yeni bakış açısına göre mülteciler, sığınmacılar veya göçmenler kendiliklerinden uyum sağlayamamakta; ev sahibi toplumun sağladığı imkânlar ve açtığı alanlar itibariyle topluma entegre hale gelebilmektedirler. Konferansta yapılan sunumlar, göçmenlerin uyumu ile ilgili bu iki taraflı bakış açısını ön plana çıkarmıştır.

Uluslararası faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları tarafından kurulan MIPLEX (Göçmen Uyum Politikası İndeksi), Avrupa'daki göçmenlerin entegrasyonu konusunda araştırmalar yapmaktadır. Göçmenlerin bulundukları toplumlara uyum sağlama süreçlerinde hedef ülkelerin toplumlarının yasal düzenlemelerle uyum konusuna ne kadar yer açtıklarını inceleyen MIPLEX; sekiz farklı alanda (işgücü piyasası hareketliliği, aile birleşmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, siyasal katılım, daimi ikametgâh, vatandaşlığa erişim ve ayrımcılığın önlenmesi) ülkelerin politikalarını birbirleri ile karşılaştırmaktadır. Göçmenlerin bulundukları toplumlara ne kadar entegre olduğunu, yani cari durumu ölçen bir çalışmadan ziyade uyum konusunda politikalarıyla söz konusu sekiz alanda ne kadarlık kolaylaştırıcı bir etki yarattığını ortaya koymaktadır. 38 ülkenin dâhil edildiği indeksleme çalışmasına ilişkin en son değerlendirme 2014 yılında yapılmıştır.

Günümüzde uyum hem ev sahibi toplumun hem de mültecilerin karşılıklı olarak katkı sunması gereken ortak bir süreç olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 1: MIPEX (2014) İndeksleme Çalışmasında Türkiye'nin Puanları ve Bu Puanlarla 38 Ülke arasında Yerleştiği Sıralamalar.

Politika Alanı	Türkiye'nin 2014 yılı MIPEX Puanı ve 38 ülke sıralamasındaki yeri
İş Gücü Piyasası Hareketliliği	15 puan (38. sırada)
Aile Birleşmesi	49 puan (32. sırada)
Eğitim	5 puan (37. sırada)
Sağlık	32 puan (28. sırada)
Siyasal Katılım	11 puan (36. sırada)
Daimi İkametgâh	27 puan (38. sırada)
Vatandaşlığa Erişim	34 puan (27. sırada)
Ayrımcılığın Önlenmesi	26 puan (38. sırada)
Toplam MIPEX Puanı	25 puan (38. sırada)

Türkiye Suriyeliler konusunda övgü ile bahsedilen politikaları uyguluyorken MIPEX endeksinde Türkiye'nin son sırada yer alması bir çelişkidir.

Tabloda da görüldüğü gibi MIPEX verilerine göre genel olarak Türkiye'nin aldığı puanlar ve ülke sıralaması düşüktür. İş gücü hareketliliği, daimi ikametgâh ve aile birleşmesi açısından 38 ülke arasında son sıralarda yer almaktadır. Toplam MIPEX puanı açısından da Türkiye son sırada yer almaktadır.

Konferansta, Suriyelilerle ilgili uygulamalarından AB raporlarında da övgüyle söz edildiği halde bu endekste Türkiye'nin son sıralarda çıkması nedeniyle MIPEX verilerinin güvenilirliği ve geçerliliği ile ilgili sorular ortaya atılmıştır. Buna göre en temel sorun MIPEX ölçeğinin ülkelerin bütün şartlarını eşit kabul etmesidir. Ülkeler söz konusu alanlara ilişkin politikalarını gerçekleştirirken kendine özgü durumlarının olduğu, göçün tarihçesi, ülkelerin demografik yapıları, sosyo-ekonomik koşulları ve politik

bağlamları değerlendirmede dikkate alınmamıştır. Ülkelerin hiçbiri kendi koşullarını görmezden gelen bir politika izlememektedir. Konferansta MIPEX'in analizlerinin ülkelerin kendine özgü durumlarına dair değerlendirmeler yapmaksızın, tüm ülkeleri eşit şartlara sahipmiş gibi kabul etmenin yanlış ve eksik sonuçlar doğuracağını altı çizilmiştir. Toplumların içinde bulundukları şartların ve ayırt edici özelliklerinin standardize edilip o şekilde karşılaştırma yapılmasının, bütün şartların eşit ele alındığı bir analiz yapılmasından daha sağlıklı olacağı vurgulanmıştır. Buna ek olarak Türkiye'de göç politikalarına ilişkin mevzuatlarda son yıllarda önemli değişim ve gelişimler gözlemlendiği ama söz konusu MIPEX analizinin yalnızca 2014 yılını kapsaması itibarıyla da eksik kaldığı vurgulanmıştır. Göç ve uyuma ilişkin geliştirilen politikalar ideal durumu göstermede ve hedefler belirlemede oldukça yararlıdır. Ancak geliştirilen politikalar kapsayıcı ve uzun vadeli olmalıdır. Politika üretmek, üretilen politikayı uygulamak ve söz konusu politikayı uygularken de belli hedeflere ulaşmak önemlidir. Fakat politikaları üretirken uygulanabilirliği, kabul edilebilirliği ve toplumla uyum sağlaması da önem arz etmektedir. Bu konuların MIPEX 2014 puanlamalarında ve buna bağlı sıralamalarda göz ardı edildiğinin altı çizilmiştir.

Göç ve uyum ile ilgili politikalar kapsayıcı ve uzun vadeli olmalıdır.

Konferansta göç politikaları ve uyum başlığı altında yapılan sunumlardan biri Malezya'ya yakından bakan bir çalışmadır. Mültecilerin gittikleri ülkelerde uyum konusunda ne gibi sıkıntılarla karşılaştığı ve mültecilerin yerel toplum tarafından nasıl algılandığı da göç politikaları inşa sürecinde önem taşımaktadır. Malezya'ya bakıldığında hâkim mülteci çoğunluğunun Pakistanlılardan oluştuğu görülmekte ve Pakistanlı mülteci nüfusun, iki ayrı grup içerisinde sınıflandırıldığı anlaşılmaktadır. Pakistan'dan göç edip gelenlerden ilk grubu Malezya'da azınlık olan zengin, meslek sahibi olan Pakistanlılar oluşturmaktadır. Bu göçmenler Malezya toplumunda ikinci grup olan işçilere göre daha imtiyaz sahibidir. Birinci gruptaki mülteciler ticaretle uğraşıp daha çok kendi işlerini yaparken; ikinci gruptaki mülteciler ise araba yıkama, pazarcılık, inşaatçılık, güvenlik gibi işlerle uğraşmaktadırlar. Ağır çalışma koşullarında çalışan ve fazla çalışmak zorunda bırakılan bu grup toplum tarafından en sorunlu mülteci grubu olarak nitelendirilmektedir. Pakistanlıların Malezya toplumuna uyum sağlama konusundaki en temel tartışma konusu mültecilerin ekonomik ve sosyal değiş-

kenliğe uyum sağlamaları konusundaki elverişsizliktir. Genellikle ikinci gruptaki mülteciler Malezyalı vatandaşların çalışmak istemediği tehlikeli işlerde çalışmaktadırlar.

Konferansta
Türkiye'deki
Suriyelilerin yanı sıra
Malezya, Hindistan,
Bangladeş,
Ürdün, Portekiz
gibi ülkelerdeki
mültecilerin uyum
sorunları ile ilgili
sunumlar da
gerçekleştirilmiştir.

Konferansta bu konuda yapılan sunum, Malezyalıların mültecilerle ilgili ilk algısının onların bir çete grubunu oluşturduğu, toplumda kargaşa yaratarak sosyal problemler getirdikleri yönündeki algı olduğunu iddia etmiştir. Buna göre Malezyalılar mültecileri uyuşturucu, gıda ve sigara kaçakçısı olarak tanımlamaktadır. Ev sahibi toplumun bu önyargılarının hemen her alanda görüldüğünün altı çizilmiştir. Örneğin Malezya sağlık sektörünün mültecilerle ilgili görüşü, onların topluma tüberküloz hastalığını taşıdığına ilişkindir. Aynı bakış açısına göre mülteciler hem Malezya toplumuna sağlık problemlerini yayan topluluktur hem de doğrudan suça karışan, suçların artmasına neden olan yabancılardır. Malezya'da mültecilere ilişkin bir diğer bakış açısı yerli nüfusun istihdam olanaklarına rakip olduklarına ilişkindir. Ayrıca mültecilerin milli gelire sekte vurduğu düşünülmekte ve hiçbir yarar sağlamadıklarına inanılmaktadır. Konferansta bu konuda yapılan sunumda, Mültecilerin de Malezyalılara yönelik bakış açısı ele alınmıştır: Bu bakış açısında ev sahibi toplumun (Malezyalıların) İslam dininin farklı uygulamaları ön plana çıkmaktadır. Pakistanlı göçmenler, ev sahibi Malezyalıların İslam'ı tam anlamıyla uygulamadıklarını düşünmektedirler. İslam'ın uygulanış biçimi iki toplum arasında farklılık arz etmektedir. Yine, illegal olarak Malezya'da yaşayan Pakistanlılar polisin orantısız güç kullanımından şikâyet etmekte ve polise yakalanmaktan korkmaktadırlar. Ayrıca Malezyalıların, ülkelerinde işçi olarak bulunanlara karşı çok saygı duymadığı yönündeki eleştiriler de göçmenlerin ev sahibi toplum hakkındaki düşünceleri arasında yer almaktadır.

Sunumda, Malezya'da göçmenlerin uyumuna ilişkin temel sorunlardan birisinin de elverişli çalışma koşullarının yokluğu olduğu vurgulanmıştır. Buna göre mültecilerin sağlık sorunlarının da ön plana çıkmasının ardında mültecilerin beraberlerinde getirdikleri sağlık sorunlarından ziyade çalışma koşullarındaki zorluklar olduğunun altı çizilmiştir. Altı kişinin bir arada yaşadığı küçük odalar pek çok mültecinin Malezya'da kalmak istemesine sebep olmaktadır.

Konferanta öne sürülen savlardan biri, Pakistanlıların Malezya toplumuna uyum sağlayabilmesi için Malezya ve Pakistan Hükümetlerinin işbirliği içinde olmaları gerektiğidir. Başka bir deyişle iki devletin, Pakistanlıların haklarının korunması için işbirliği içerisinde olması, bu konuda ortak çalışmalar yapması gerektiği öne sürülmüştür. Ayrıca, Malezya hükümetinin ivedi olarak Pakistanlı nüfusa sosyal ve ekonomik hareketlilik konularında kolaylaştırıcı programlar geliştirmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

Mültecilere yönelik politikalar konusunda Bangladeş'in ve Türkiye'nin politikaları kıyaslandığında bir takım benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği, Arap dünyasından gelen mültecilerin Avrupa devletlerine geçişinin engellenmesi için Türkiye'ye sorumluluk dayatmaktadır. Mülteci sorununu çözümlemek için uluslararası toplum tarafından 1951'de Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve mültecilerin statüleri ile ilgili 1967 Protokolü imzalanmıştır. Ancak Türkiye, 1951 Sözleşmesine coğrafi sınırlama koymuştur ve ülkelerinde meydana gelen olaylar sebebiyle Türkiye'ye gelenler arasından yalnızca Avrupa menşeli olanlara mülteci statüsü vereceğini ifade etmiştir. Fakat mevcut durumda pek çok mülteci Türkiye'ye Suriye'den ve Arap ülkelerinden gelmektedir. Bu husus paradoksal bir durumu karşımıza çıkarmaktadır. AB'nin yönlendirmeleri çerçevesinde Türkiye mültecilerle ilgili konularda politika değişikliklerine gitmiştir ve uluslararası standartlarla uyumlu bir mevzuat yapmıştır. Diğer taraftan, Pakistan hükümetinin Urdu dili konuşan kendi insanlarını vatandaş olarak kabul etmemesiyle birlikte Bangladeş'te mülteci meselesi acil çözülmesi gereken konuların en başında yer almaktadır. Myanmar'daki Rohingya Müslümanlarına yönelik kargaşaların ve baskıların artması bu sorunun iyice belirginleşmesine neden olmuştur. Türkiye'nin aksine Bangladeş 1951 Sözleşmesine ve 1967 protokolüne taraf değildir. Dolayısıyla söz konusu tarafsızlık, Rohingya halkını içinde barındıran aşırı bir nüfusa ulaşmış, gelişmekte olan bir ülke örneği olan Bangladeş için ciddi tehlike yaratmaktadır. Türkiye ve Bangladeş örnekleri yan yana getirildiğinde, uluslararası sözleşmelerin ve işbirliği uygulamalarının, uluslararası göçlerdeki önemi ortaya çıkmaktadır.

AB ile ilişkilerin etkisiyle Türkiye'nin göçmenlerle ilgili politikaları Bangladeş ve Malezya gibi ülkelerin politikalarından farklılık gösterebilmektedir.

Göçmen kaçakçılığı
ve insan ticareti
göç konusundaki
önemli sorunlardan
biridir.

Göçle birlikte karşılaşılan en önemli sorun alanlarından birisi göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti meselesidir. Bu nedenle II. Göç ve Güvenlik Konferansı'nda bu konuda da sunumlara yer verilmiştir. Farklı ülkelerle ilgili olarak yapılan sunumlar, karşılaştırmalar yapma ve buna bağlı tespitler ortaya koyma fırsatı doğurmuştur. Avrupa'ya yasa dışı kitlesel göçlerin önemli duraklarından biri olan Makedonya ile ilgili sunum, bu açıdan önem arz etmektedir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesini imzalayan ve onaylayan devletlerden biri olan Makedonya Cumhuriyeti mültecilerin kara, deniz ve hava yoluyla kaçakçılığını önleme ve bunlarla mücadele için iki protokol imzalamıştır. Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol ile Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol, Makedonya Cumhuriyeti tarafından kabul ve tasdik edilmiştir. Protokolün 2. maddesine göre ulaşılması gereken hedeflerden birisi, bir taraftan göçmen kaçakçılığı ile mücadele ederken diğer taraftan da protokole taraf devletlerle işbirliği sağlamak ve göçmen kaçakçılığı ile mücadele ederken göçmen haklarını korumaktır. Gerek göçmen kaçakçılığı gerekse insan ticareti ile etkili bir mücadelenin sürdürülmesi için ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyelerde sosyo-ekonomik önlemler de dâhil olmak üzere uluslararası işbirliği ve bilgi alışverişi gibi yükümlülükler üstlenen Makedonya Cumhuriyeti söz konusu suçlara kapsamlı bir uluslararası yaklaşım sergilemiştir. Ayrıca, Makedonya hükümeti mevzuatında değişiklikler yaparak 2004 yılında iki yeni ceza yasasını yürürlüğe sokmuştur. Göçmen kaçakçılığını içeren 418-b maddesi ile örgütlü olarak insan ticareti eyleminde bulunmaya ilişkin cezai müeyyide öngören 418-c maddesinin yürürlüğe girmesiyle çok sayıda kişi yakalanmış ve hüküm giymiştir. Buna göre, Makedon mahkemeleri, 418-b maddesi kapsamında özellikle 6 ila 12 aydan 3 ila 5 yıla kadar hapis cezası, ardından 418-c maddesi failleri için ise 5 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası öngörmüştür. Avrupa Komisyonu İlerleme Raporları incelendiğinde Makedonya Cumhuriyeti sürekli olarak göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti konusunda eleştirilmiştir. AB'ye düşen görev, söz konusu suç türleriyle daha

etkili bir mücadelenin gerçekleştirilmesi için Makedonya Cumhuriyeti'ni sürekli olarak eleştirmek yerine cezayı gerektiren eylemlerin soruşturma, kovuşturma veya hükmün değerlendirilmesi aşamalarında Makedonya hükümetinin desteklenmesidir. Konferansta bu konuda yapılan sunumda, özellikle mültecilerin insanca muameleye tabi olması ve haklarının korunması bağlamında mali destek sağlanması hususunun altı çizilmiştir.

Konferansta, uluslararası göçlerde devletlerin aktör olarak yer alması ve bu durumun göçmen uyumu üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri de ele alınmıştır. Bu konuda yapılan sunumlardan biri Brezilya ile ilgilidir. Mevcut durumda altı farklı demografik yapıdan dış göç alan Brezilya; Afrika, Avrupa ve Asya'dan aldığı göçlerle siyasal bütünlüğünü oluşturmuştur. 2007-2015 yılları arasında yıllık olarak istikrarlı bir şekilde göç artışına maruz kalan Brezilya'da kaynak ülkeler Latin Amerika ve Karayipler; Kuzey Amerika; Portekiz, İtalya, İspanya, Yunanistan'ın oluşturduğu PIIGS ülkeleri, Batı Afrika ve Güneydoğu Asya olmuştur. Brezilya, uluslararası düzlemde can güvenliği endişeleriyle ülkelerinden kaçanların ve kendi ülkelerinde insan hakları ihlalleri yaşayanların tercih ettiği ülkelerden biridir. Konferansta, Brezilya'ya göçle gelen mültecilere karşı bu ülkenin demokrasi ve kurumlarıyla pozitif politikalar izleme eğiliminde olduğu vurgulanmış ve bu bağlamda analizler sunulmuştur. Özellikle eski göç mevzuatı 37 yıl sonra önemli bir değişim ve dönüşüme uğrayarak daha modern bir hale kavuşan Brezilya'nın uyguladığı göç politikasıyla tıpkı Türkiye'ye benzer şekilde küresel insani sorunlara öncelik veren, insan haklarına saygı gösteren ve genellikle açık kapı politikası izleyen bir görüntü çizmektedir. Konferansta Brezilya ile ilgili olarak yapılan sunumda, Brezilya'nın göç konusuna yaklaşımında MERCOSUR ile işbirliği yapmakta olduğu; OAS ve ECLAC gibi uluslararası örgütlerle de kurumsal koordinasyon içerisinde hareket ettiği vurgulanarak göçmen dernekleri ile diyalog yoluyla iletişim kuran Brezilya devletinin, federal polisin yetkisinin güçlendirilmesi ve Cumhuriyet Savcılığı'nın ve yargının da bağımsız işleyişiyle göç yönetiminde nasıl etkinlik sağladığı analiz edilmiştir.

Konferansta uluslararası göçlerde devletlerin ve uluslararası örgütlerin rolleri de tartışılmıştır.

Suriye'de yaşanan iç savaşın altıncı yılı içerisinde ülkelerinden zorunlu olarak ayrılmak zorunda kalan mültecilerin önemli bir kısmı Ürdün'e git-

Konferansta Ürdün'deki Suriyelilerin uyum konusu da ele alınmıştır.

miştir. Dolayısıyla Ürdün'deki Suriyelilerin uyum konusu, II. Göç ve Güvenlik Konferansı'nın önemli başlıklarından birini oluşturmaktadır. Ürdün İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre toplam nüfus içerisindeki Suriyelilerin Ürdün şehirlerine dağılımı, en fazla Suriyeli nüfusun sırasıyla, %36 ile Mafrak, %18 ile İrbid, %13 ile Zerka ve %11 ile Amman kentlerinde yaşadığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre ise Suriyeli nüfusun %78'i kentsel alanlarda %22'si ise kamplarda yaşamaktadır. Ürdün'e gelen Suriyelilerin %45'i 18-59 yaş arasında olup işgücü piyasasında çalışabilecek durumdadır. Konferansta yapılan sunumda Ürdün devletinin mülteci krizine ilişkin müdahale planının, gelen göç akımını ülkenin kalkınması için bir fırsat olarak değerlendirdiğini iddia etmiştir. Bu nedenle de Ürdün'ün temel hedefleri arasında mültecilere yönelik onurlu, sürdürülebilir geçim kaynakları temin etmek, ekonomik fırsatlar sunmak ve ülkenin milli kapasitesinin geliştirilmesinin yer aldığı ifade edilmiştir. Bu görüşü desteklemek üzere sunulan verilere göre Ürdün, Suriyeliler için 200.000 istihdam alanı yaratmıştır. Buna ek olarak, Suriyelilerin daha iyi bir yaşam koşuluna sahip olabilmesi için sorumluluk üstlenen Ürdün'ün, ülkenin sosyo-ekonomik gelişimini, güvenliğini ve istikrarını daha iyi noktalara taşıyabilmeyi mümkün kılacak şekilde kitlesel göçmenlerin uyumunun sağlanmasını hedeflediğinin altı çizilmiştir. Bu amaçla Suriyelilerin Ürdün'de geçici olarak ikamet edebilmeleri kolaylaştırılırken, AB tarafından da bu sürece katkı sağlanmıştır. Ürdün'e sağlanan hibeler, düşük faizli krediler ve malların ithalatına ilişkin AB menşe kurallarının esnetilmesi Suriyeliler konusunda Ürdün hükümetini destekleyici hususlar arasındadır.

Konferansta Ürdün'ün Suriyeli göçmenlere dair pozisyonu ile ilgili olarak yapılan sunum, Ürdün yönetiminin "göçmen uyumunu" kolaylaştırıcı yaklaşımını betimlemiştir. Örneğin Ürdün hükümeti, iş piyasasına dönük olarak Suriyelilerin çalışma izni almak için ödedikleri ücretleri geçici olarak kaldırmıştır. Gerçekleştirilen politika değişiklikleriyle, tarım alanında çalışan mültecilerin çalışma iznine başvurabilmesine imkân sağlanmıştır (çalışma ve emek piyasaları vasıtasıyla göçmenlerin uyumu konusunda buna benzer uygulamalar Türkiye tarafından da hayata geçirilmiştir). İşverenlerin istihdam edeceği çalışanları için sosyal güvenlik sağlama yüküm-

lülüğü kaldırılarak işverenlerin daha fazla Suriyeli istihdam etmesinin önü açılmıştır (bu konuda Ürdün'den farklı olarak Türkiye, göçmenlerin sağlık sigortası olmaksızın çalıştırılmasına müeyyide uygulamaktadır). Ürdün'de işe alımlarda tıbbi muayene zorunluluğu da kaldırılarak Suriyelilerin iş gücüne daha hızlı katılımı ve prosedürlerin kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Yapılan bu düzenlemelerle Suriyeliler Ürdün'ün kayıt dışı ekonomisinde istihdam sağlamışlardır. Ancak Konferansta yapılan değerlendirmeler, bu durumun çeşitli sorunları da ortaya çıkararak Ürdün'de kayıt dışı çalışanların istismarlara, düşük ücretlere ve sömürüye karşı daha savunmasız olmasını beraberinde getirdiğine vurgu yapmıştır. Kayıt dışı olarak çalışan Suriyeliler Ürdünlü yerli işçilerin aldıkları ücretlerin de düşmesine neden olarak bazı sektörlerden çıkmasına neden olduğunun da altı çizilmiştir. Ayrıca, 'uyum' hususunun kısa zamanda tatbik edilecek bir durum olmadığı düşüncesinden hareketle, Ürdün toplumunda Suriyelilerin uyum sağlayabilmesi için de daha fazla zamana ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

Konferansta
kitlesel
göçmenlerin
uyumunda hukuk
uygulamalarının
yeri ve önemi de
tartışılmıştır.

Göç ve uyum politikasının şekillenmesinde hukuki düzenlemelerin de etkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle, II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı'nda, kitlesel göçmenlerin uyumunda hukuk uygulamalarının yeri ve önemi hakkında tartışmalara da yer verilmiştir. BM tarafından kabul edilen Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 33. Maddesinin 1. Fıkrasındaki 'geri gönderme yasağı' sözleşmeye taraf olan hiçbir devletin ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi fikirleri dolayısıyla mültecilerin hayatını ya da özgürlüğünü tehlike altına atacak, ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri gönderilmeyeceğini veya iade ("refouler") edilmeyeceğini düzenlemektedir. AİHS, sınır dışı veya iade edilecek kişinin işkence, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele/ceza ile karşılaşma riskinin olduğuna inanmak için yeterli nedenin bulunması halinde sınır dışı edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, Türkiye'nin 2013 yılında kabul ettiği 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) 4. Maddesinde de geri gönderme yasağına yer verilmiştir. İstizan ve tahditler, ikamet izni, sınır dışı etme işlemleri ve uluslararası koruma statülerinin verilmemesi işlemleri YUKK'dan kaynaklanan davalardır. YUKK'da ifadesi bulunan geri gönderme yasağına göre, 'hiç kimse işkenceye, insanlık

dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemeyeceği' ibaresi yer almaktadır. Ayrıca, yerleşme ve seyahat etme hürriyetine ilişkin gerek 1982 Anayasasının 23. Maddesinde gerekse uluslararası metinlerde (Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 12. Maddesi ile AİHS'nin 4 nolu protokolünün 2.maddesi) herkesin ülkeyi terk etme ve serbest dolaşım özgürlüğünden bahsedilmektedir. Bu konularla çelişen çeşitli dava örnekleri mevcuttur. Türkiye'ye bakıldığında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 59.maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilen kişiler; terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar, Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar, Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar, kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar ve vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler şeklindedir. Ayrıca, ikamet izinleri iptal edilenler, ikamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler, çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler, Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler, hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler, uluslararası koruma başvurusu reddedilenler, uluslararası korumadan hariçte tutulanlar, uluslararası koruma başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilenler, uluslararası koruma başvurusunu geri çekenler, uluslararası koruma başvurusu geri çekilmiş sayılanlar, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra 6458 sayılı Kanun'un diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar ve nihai olarak uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler 6548 sayılı Kanun'un 54.maddesi gereğince sınır dışı edilebilecektir. Sınır dışı edilemeyecekler ise uluslararası düzenlemelerle uyumlu bir şekilde sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar, ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle

le seyahat etmesi riskli görülenler, hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar, mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları ve tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurlarıdır.

6458 sayılı YUKK, göçmenlerin uyum süreci açısından değerlendirildiğinde hukuki alt yapının YUKK ile büyük ölçüde tamamlandığını görülmektedir. Çünkü YUKK, Türk hukukunda, yabancılara ilişkin en geniş kapsamlı ve temel kanunî düzenlemedir. YUKK ile yasal ve yasa dışı göç sonucunda Türkiye’de bulunan yabancılar ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bu sayede göçmenler açısından var olan insan hakları ihlallerinin önüne geçmek, Türkiye’deki kamusal, siyasal ve ekonomik açıdan oluşabilecek sorunları en az seviyeye getirmek hedeflenmiştir. Geri gönderme yasağına yer vermesi (YUKK 4. Madde /1. fıkra), uluslararası koruma mekanizmasını tesis etmesi ve yabancıların haklarıyla ilgili önemli değişiklikleri bünyesinde barındırması itibarıyla YUKK Türkiye’de hayatını idame ettiren Suriyeliler için olduğu kadar Türk hukuk mevzuatı için de oldukça radikal değişiklikler getirmiştir. Konferansta yapılan tartışmalarda, yabancılarla ilgili olan kanunların, ikamet iznine sahip ya da ikamet izni alma niyetinde olan yabancılara, teknik altyapı sağlanarak, doğrudan iletişime geçilerek ve medya aracılığıyla açık ve anlaşılır şekilde anlatılması gerektiği hususunun altı çizilmiştir. Ayrıca, ülkemizde yaşamını sürdüren yabancıların sahip oldukları haklarını (tüketici hakkı, hukuki yollara başvurma hakkı gibi) öğrenmeleri için çalışmalar yapılması gerektiği de vurgulanmıştır. Dava açma haklarının nasıl ve hangi yollarla kendileri tarafından da kullanılabilmesine dair tanıtımlar yapılmasının, Suriyeliler başta olmak üzere yabancıların ve göçmenlerin hukukî düzlemdeki uyumu konusundaki önemli konular olduğu belirtilmiştir.

Konferansta, ülkemizde yaşamını sürdüren yabancıların sahip oldukları (tüketici hakkı, hukuki yollara başvurma hakkı gibi) haklarını öğrenmeleri için çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

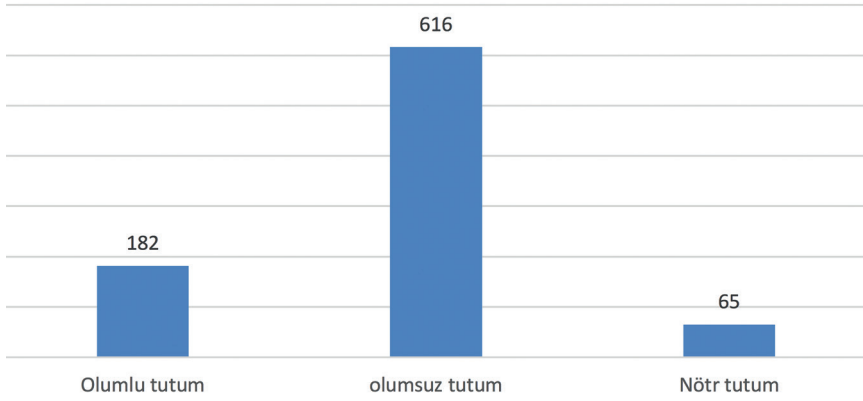
Suriyelilerin Uyumu: Deneyimler

“Göçmen imajlarının yaratılarak ev sahibi topluma sunulmasında “yeni medya” adı verilen internet paylaşım araçları giderek daha önemli bir yer almaktadır”

Sosyal medya toplumsal gündemi belirlemekte ve toplumsal gerçekliğin kurgulanmasında oldukça önemli bir rol icra etmektedir. Stereotiplerin oluşturulması, yeniden üretilmesi, devam ettirilmesi gibi hususlar internet üzerinde yer alan bilgi akışının kontrolünü sağlayan ‘internet bekçileri’ ve sosyal medya sayesinde. Bu nedenle, özellikle göçmen imajlarının yaratılarak ev sahibi topluma sunulmasında “yeni medya” adı verilen internet paylaşım araçları giderek daha önemli bir yer almaktadır. II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı’nda göçmenlerin uyumunda medyanın rolü ile ilgili tartışmalara ve sunumlara da yer verilmiştir. Konferansta bu bağlamda yapılan sunumlardan bir tanesi “Youtube” adlı sosyal paylaşım sitesinde Türkiye’deki Suriyelilerin nasıl temsil edildiği konusudur. Sunumda sosyal medya araçları içerisinde en önde gelen ses ve görüntü paylaşım sitelerinden biri olan Youtube’a(2016 Google araştırmasına göre) Türkiye’den dakikada 2,5 saatlik görüntü yüklediği ve Türkiye’de 16-45 yaş arası kişilerin %65’inin ayda en az bir kez video izlediği (bu izleyicilerin %35’inin bilgi edinme maksatlı izlediği ve %55,5’inin de izlediklerini paylaştığı) bilgisi paylaşılmıştır.

Konferansta sunulan verilere göre Suriyelilere ilişkin olarak 2017 yılının ilk altı ayı içerisinde Türkiye kaynaklı veya Türkçe olarak Youtube üzerinden yayınlanan ve halen yayında bulunan video başlıkları ve içeriklerinde “Suriyeli” ve/ya ‘Suriyeli göçmen’ kelimesi içeren Türkçe içerikli video paylaşım sayısı 11.844’tür. Bunlar arasında kişisel video paylaşım sayısı 6.253 olup, kurumsal paylaşım sayısı ise 5.591’dir.

Karma yöntem kullanılarak nitel ve nicel veri analizine dayalı bulguların elde edildiği ve Konferans bağlamda verilerinin paylaşıldığı araştırmada video başlık cümlelerinin, görsel içeriklerin ve videoların kapsamı esas alındığında kişisel olarak video paylaşımı yapanlardan 616’sının Suriyelilere karşı olumsuz tutum sergilediği, 182’sinin olumlu tutum sergilediği ve 65’inin de çekimser kalarak nötr tutum sergilediği ifade edilmiştir.

Grafik 1: Kişisel video paylaşım sayılarının dağılımı

Konferansta sunulan bildiriye göre Youtube'daki videolarda olumsuz tutum sergileyen 616 kişinin 512'si Suriyelilere karşı (savaşta kaçma, cihattan kaçma, ideal Müslüman olamama nedenleri ve "Arap önyargısı" nedeniyle) öfke duyarken, 91'i (nüfus artışı, işsizlik, toprak kaybı, yurttaşlıkta eşit/daha fazla haklar talebi ve var olan devlet desteğinin bölüşülmesi arzusu gibi gerekçelerle) birlikte yaşamaktan korku duyduklarını doğrudan veya dolaylı olarak ifade etmekte; analize konu videolardan 13'ünde ise (Suriyelilerin hijyene değer vermedikleri, cinselliğe düşkün oldukları düşüncesiyle) iğrenme duygusunun öne çıktığı tespit edilmiştir. Aynı araştırmaya göre olumlu tutum sergileyenlerin 168'i Suriyelilerle ilgili olarak (çocuk ve kadınların mağduriyeti, kayıp ve travmalar, Müslüman kimliğine yönelik küresel saldırı algısı, hicret metaforundan Ensar/Muhacir tanımlamasına bağlı) üzüntü duymakta; 14'ü ise (istiklal marşı söyleme, yeni doğan Suriyeli çocuklara Türk isimlerinin verilmesi, Türk kültürüne entegrasyon koşullarıyla) bir arada yaşamaktan mutluluk duymaktadır. Olumsuz tutum sergileyenlerin kullandıkları imgelerin şunlar olduğu tespit edilmiştir: 'Dilenci', 'savaşta kaçan/vatan haini', 'tembel', 'pis', 'tacizci', 'dolandırıcı', 'polise direnen', 'Osmanlı'yı arkadan vuran', 'terörist' şeklindedir. Aynı araştırmaya göre, analize konu videolarda kullanılan olumlu imgeler ise; 'insan', 'yetim', 'Müslüman kardeş', 'misafirler', 'yüreklerle acı salan', 'zulümden kaçan', 'dönmek isteyenler' şeklindedir. Dolayısıyla, Konferansta yer verilen bu araştırma esas alınarak genel anlamda değerlendirildiğinde Türkiye'de sosyal medyada 'Suriyeli' imajı ve

stereotipinin olumsuz yüklemelerle inşa edildiği ortaya çıkmaktadır. Konferanstaki bu sunuma göre Suriyelilere karşı olumsuz tutumlar aynı zamanda nefret söyleminin nefret suçuna dönüşme potansiyelini beraberinde getirmektedir. Suriyelilere karşı linç girişimlerinin artması, her iki grupta da giderek artan ‘self-policing’ (kendi kendine kanun yaratma ve asayiş sağlama güdüsü) kamu düzeninin sağlanmasını da güçleştirmektedir. Dolayısıyla ‘Suriyeliler’ meselesine çok disiplinli bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sığınmacılara karşı linç girişimlerinin artması, her iki grupta da giderek artan ‘self-policing’ (kendi kendine kanun yaratma ve asayiş sağlama güdüsü) kamu düzeninin sağlanmasını da güçleştirmektedir.

Suriyelilerin Türkiye’deki şartlara uyum sağlamaları konusu, çok boyutlu olarak ele alınması gereken bir konudur ve uygulamalarda bu boyutların özenle devreye sokulması önemlidir. Yukarıda bahsedilen araştırmadaki verilere bakıldığında Suriyeliler ile ilgili olarak sosyal medyaya yansıyan veya sosyal medya aracılığıyla devreye sokulan stereotipler genel anlamda olumsuzluklar içermektedir. Bu olumsuz stereotiplerin, Suriyelilerin yaşadığı trajediler göz önüne alındığında, uyumu zorlaştıran bariyerlere dönüşeceği söylenebilir. Bu tür önyargılarla ve stereotiplerle baş etmenin yanı sıra, Suriyelilerin yaşadığı travmalarla kurumsal düzeyde ilgilenerek bu konudaki sorunları hafifletmek de önemlidir. Bu konudaki genel uygulamalara ışık tutması bakımından, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın uygulamalarını değerlendiren bir sunuma Konferansta yer verilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Suriyelilere ilişkin yapılan sosyal uyum ve entegrasyon çalışmalarında kurumsal mahiyeti itibarıyla önemli bir rol üstlenmekte ve çok kapsamlı programlar yürütmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Göç, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu çerçevede Bakanlık, Suriyelilere dönük olarak bakım, rehabilitasyon, psikososyal destek, sosyal yardım, koruyucu ve önleyici hizmetleri vermektedir. Verilen hizmetlerle Suriyelilerin mevcut durumla baş etme mekanizmalarının geliştirilmesi, bireyler ve aileler arasında sosyal ağların onarılması ve yeni ağların oluşması hedeflenmektedir. Bakanlığın Psikososyal Destek Büroları tarafından veya İl Müdürlükleri aracılığıyla geçici barınma merkezlerinde bulunan kadın, çocuk ve ailelerin savaş ve göç sonrası yaşamış oldukları sıkıntılar, travmalar, kayıplar, yas süreci ve stres gibi sosyal ve psikolojik sorunları tespit edilmekte ve gerekli psikososyal destek hizmetleri sunulmaktadır.

Böylece, savaş ve göç sonrasında ortaya çıkabilecek psikolojik uyumsuzlukların ve rahatsızlıkların önüne geçmek, aile ve toplum düzeyinde ilişkilerin yeniden kurulması ve geliştirilmesine katkı sağlamak, etkilenenlerin “normal” yaşamlarına geri dönme sürecinde kendi kapasitelerini fark etmelerine ve güçlenmelerine yardım etmek, gelecekte ortaya çıkması muhtemel kriz ve acil durumlarla başa çıkma/iyileşme/toparlanma becerilerini artırmak ve yardım çalışanlarını desteklemek gibi hedefler belirlenmiştir. Hedeflenen ana gaye aslında toplumsal uyumu sağlayabilmektir. Ayrıca, çocukların korunması ve ailesi yanında desteklenmesine yönelik ‘Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti’ verilmektedir ve bu hizmet “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik” çerçevesinde yürütülmektedir. Böylece, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin ilgili hükümleri gereği çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve desteklenmesi kapsamında yabancı uyruklu çocukların desteklenmesi sağlanmaktadır. Konferansta, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın bu uygulamalarıyla birlikte Suriyelilerin sosyal uyumu konusuna nasıl katkıda bulunduğu ifade edilmiştir.

Uyum konusunun önemli bir bileşenini de ‘din olgusu’ oluşturmaktadır. II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı’nda, Suriyelilerin sosyal uyumu konusunda saha araştırmasına dayalı olan bir çalışmaya yer verilmiştir. Suriyelilerin toplumsal hayata uyumunda din faktörünün etkisi konulu saha araştırması sonucu göstermiştir ki; Suriyeliler için din faktörü Türkiye’deki toplumsal hayata uyum süreçlerinde üzerinde pek durulmayan ama son derece önemli bir yere sahip olan bir faktördür.

Konferansta yer verilen araştırma kapsamında Ankara’nın Önder, Ulubey ve Doğantepe Mahallelerinde 30 Suriyeli ile yapılan görüşmelerde Suriyeliler, dini açıdan Türkiye’de yerine getiremedikleri herhangi bir ibadetlerinin olmadığını dile getirmişlerdir ve Türkiye’de din, ifade ve inanç özgürlüğü olmasının onların Türkiye’ye karşı sempati beslemelerinde ve dolayısıyla Türkiye’yi bir “sığınak” olarak belirlemelerinde önemli bir faktör olduğunu söylemişlerdir. Araştırma sonucuna göre, Türkiye’deki ve Suriye’deki ortak dinin İslam olması, Türkiye’de din özgürlüğünün olması ve mezhep çatışmalarının söz konusu olmaması sığınmacıların Türkiye’yi

Suriyeliler için
din faktörü
Türkiye’deki
toplumsal hayata
uyum süreçlerinde
üzerinde pek
durulmayan ama
son derece önemli
bir yere sahip olan
bir faktördür.

tercih etme sebeplerinin en başındadır. Görüşme yapılan Suriyelilerin altını çizerek vurguladıkları konulardan biri, dini açıdan Türkiye’de yaşadıkları serbestlik olmuştur. Suriyelilerle yapılan görüşmelerde İslam dininin temel uygulanış biçiminde ve camilerin biçimsel özelliklerinde küçük farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ancak görüşme yapılan katılımcıların tamamı ibadetlerinin uygulanış biçiminde farklılıklar olduğunu dile getirmesine rağmen benimsedikleri dinin ortak olması ve ibadetlerini özgürce yapabildiklerinden dolayı bu farklılıkların toplumsal hayatlarında kendileri için bir engel teşkil etmediğini dile getirmişlerdir.

Suriyelilerin yaşadığı mahallelerde cami görevlilerinin Arapçası kuvvetli olan kişilerden seçilmesinin iki toplum arasında uyumun tesisinde önemli rol oynayacağına işaret edilmiştir.

Konferansta yapılan sunumda, uyum sürecinin daha iyi tesis edilmesi, beklenen düzeye gelebilmesi ve iki toplum arasında din faktörü kullanılarak ön yargıların kırılabilmesi için hem Suriyelilerin hem de Türklerin gidebileceği yerlerde Altındağ’daki Ören Camii benzeri ibadethanelerin (vaazın ana dilinin Arapça olduğu Ankara’daki tek camii) çoğaltılması gerektiği vurgulanmıştır. Camilerin sayısı artırılırken kentsel dönüşüm planlamasını da içerecek şekilde sayıca artışa gidilmesi gerektiği de vurgulanan konular arasındadır. Cami görevlilerinin Arapçası kuvvetli olan kişilerden seçilmesinin iki toplum arasında uyumun tesisinde önemli rol oynayacağına işaret edilmiş; ibadet zamanı dışında görevliler tarafından kurslar ve değişik sosyal etkinliklerle uyum süreci tahkim edilebileceği için camilerin sadece ibadet merkezleri olarak değil, aynı zamanda sosyal aktivitelerin de gerçekleştirilebileceği sosyal mekânlar olarak görülmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Din konusunda bilgi sahibi olan Suriyelilerin dini bilgilerini Türklerle paylaşabileceği yeni alanların oluşturulması önemlidir. Dil anlamındaki problemlerin aşılması dini bütünleşmenin tesisini de hızlandıracaktır. Bu bağlamda TÖMER dışında Suriyelilerin yoğun yaşadığı yerlerde haftanın belirli günlerinde dil eğitimi verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Suriyelilere gönüllü Türk ailelerden oluşan partner aile eşleştirmesi yapıp dini etkinlikleri de içerecek şekilde, sosyal ve kültürel anlamda toplumsal hayata uyumunu kolaylaştırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi de öneriler arasındadır.

Göç ve Uyum ana temasının ele alındığı konferansta, Suriyelilerin Türkiye’ye sosyal uyumuna yakından bakmak amacıyla, Suriyelilerin sayıca

en fazla bulunduğu illerden biri olan Şanlıurfa örneği ele alınmıştır. Suriyelilerin uyumu ülke genelinden ziyade spesifik olarak bir ‘il nezdinde’ düşünüldüğünde ‘Şanlıurfa örneği’ en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan illerden birisi olarak incelenmeye değerdir. Sunumda, 1980’li yıllarda Türkiye’ye getirilen Afganlara ve Van depremiyle göç eden depremzedelere kucak açan Şanlıurfa’nın, 2011 yılından beri Suriyelileri de misafir etmekte olduğu vurgulanmıştır. Konferans tarihi itibarıyla (Kasım 2017) 443 bin Suriyeliye ev sahipliği yapan Şanlıurfa’nın, Türkiye’de en çok sığınmacı barındıran ikinci il olduğu; bu sığınmacıların 77.803’ünün geçici barınma merkezlerinde (kamplarda), 365.442’sinin ise kamp dışı alanlarda barındığının altı çizilmiştir (Bu resmi rakamların, STK tahminleriyle uyuşmadığı, STK temsilcilerine göre Şanlıurfa’da 500 binden fazla sığınmacı yaşadığının tahmin/iddia edildiği de belirtilmiştir). Şanlıurfa’ya bakıldığında göçmenlerin ticari işletmeler açtığı, basın yayın faaliyetlerine başladığı, dernekler kurdukları görülmektedir. Suriyelilerin şimdiye kadar Şanlıurfa ilinde basın yayın alanında 3 gazete yayımlayıp, çeşitli dergiler basmakta oldukları da vurgulanmıştır. Yerel ve şube orjinli olmak üzere 60 civarı dernek kurdukları ve medrese gibi eğitim kurumları açtıkları da belirtilmiştir. Şehrin en prestijli caddesi olan Abide Hâşimiye arası ana arterde birçok işyerinin Suriyelilerce işletildiği bilgisi verilmiş, bu durumun hem ev sahibi şehir sakinlerine hem de Suriyelilere sosyo-ekonomik anlamda katkı sağladığı belirtilmiştir.

Suriyelilerin Şanlıurfa’ya sosyal- kültürel uyumunu kolaylaştıran faktörler şöyle tanımlanmıştır: Tarihi ve kültürel benzerlik; yerel halkla etnisite ve/veya akrabalık bağları; iklim, coğrafi konum ve mimari yapıların benzeşmesi, dini ve tasavvufi bağlar ile geleneksel değerler. Suriyelilerin yerel topluma uyumunu zorlaştıran faktörler ise şöyle sıralanmıştır: Dil problemi; kayıt dışı ekonomi, emek sömürsü, ucuz işgücü, kadınların problemleri, çok eşlilik, cinsel sömürü, erken evlilik (çocuk gelinler), çeteler, yetim ve öksüz çocukların problemleri ve göçmen öğrencilerin problemleri. Ayrıca kira ve konut fiyatının çevre illerle karşılaştırıldığında görece yüksek olması; yaşam tarzı ve tüketim alışkanlıkları hususunda yerel halkla olan farklılıklar; madde kullanımı ve ticareti gibi konular da uyumu zorlaştıran faktörler olarak sıralanmıştır. Söz konusu sunumda eğitim, sağlık ve

Tarihi ve kültürel benzerlik; yerel halkla etnisite ve/veya akrabalık bağları; iklim, coğrafi konum ve mimari yapıların benzeşmesi, dini ve tasavvufi bağlar ile geleneksel değerler Suriyelilerle yerel halk arasındaki uyumu kolaylaştıran faktörlerdir.

güvenlik konularında iyileştirme ve imkânların arttırılması; emek sömürsü ve cinsel istismarları engelleyici tedbirlerin alınması gerektiği ifade edilmiştir. Çeşitli yasal düzenlemelerle Suriyelilerin uyumunun daha etkin hale getirileceği; yardım bazlı stratejiden, üretim bazlı iş ve istihdamı ve uyumu arttırıcı stratejiye geçilmesinin önemi vurgulanmıştır. Konferansın genelinde olduğu gibi söz konusu oturumda, her ne kadar uyum sorunları ile baş etmenin önemli olduğu vurgulansa da Suriyeliler için ve Türkiye için en iyi olanın, Suriye’de acil barışın sağlanması ve koruma altındaki Suriyelilerin yurtlarına geri dönmesi olduğu ifade edilmiştir.

Göçmenlerin Kente Uyumu: Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum

Konferans kapsamında Türkiye’de geçici koruma atındaki Suriyelilerin Türk toplumuna uyumunda yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının rollerine vurgu yapan sunumlar yapılmış ve tartışmalar gerçekleştirilmiştir.

“Asimilasyon” ya da “entegrasyon” değil, uyum.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne göre uyum; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda da öngörüldüğü gibi ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyondur. Bu sebeple uyum düzenleme ve çalışmalarında iki yönlü aktif bir etkileşim ve gönüllülük hedeflenmekte, göçmen odaklı bir yaklaşım benimsenmektedir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun (YUKK) 96. maddesi gereği Göç İdaresi Genel Müdürlüğü “uyum” konusunda bir faaliyet listesi hazırlanmıştır. Kamusal hizmetlerden yararlanma, eğitime erişim, çalışma hayatı, sosyal ve kültürel iletişim gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri yapmak, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum çalışmaları planlamak bu faaliyetlerden bazılarıdır. Söz konusu faaliyetlere ilişkin iş ve işlemleri yürütmek üzere Genel Müdürlüğün Uyum ve İletişim Dairesi görevli tutulmuştur. Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığınca, “Hem yabancılara yönelik olarak ülkemizin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslar düzenlenecek, hem de yabancıların toplumla karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla sosyal, kültürel, sanatsal faaliyetler yürütülecektir” denmiştir. Bu kursların düzenlenmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün koordinatör olacağı ve sivil toplum örgütleriyle, üniversitelerle, kamu kurum ve kuruluşlarıyla, uluslararası

kuruluşlarla, yerel yönetimlerle ve medya kuruluşlarıyla aktif işbirliği yapacağından bahsedilmiştir.

Göçmenlerin sağlıklı şekilde uyum sağlamaları için yerel yönetimler ve STK'lar başta olmak üzere tüm paydaşların dâhil olduğu bir süreç işletilmelidir.

Uyum çalışmalarını ele alan sunumlarda da devletin ve yereldeki aktörlerin bir arada koordinasyon içinde çalışmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Uyum politikalarının tek elden (merkezi yönetim) yürütülmesi yerine yerel yönetimlere daha fazla inisiyatif verilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının da sürece dahil edilmesi gerektiği konusunda ortak bir mutabakata varılmıştır. Merkezi yönetimin genel politikayı oluşturmasının, asıl uygulamanın ise yerel düzeyde yapılmasının daha etkin olacağı, bu nedenle belediyelerin ve diğer yerel yönetimlerin yetki, kapasite ve kaynaklarının artırılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Sunumlarda ayrıca “sosyal uyumun” sağlanması için gerekli en önemli şartlardan biri olan dil konusu üzerinde de durulmuştur. İki toplum arasında aynı dili konuşuyor olmak son derece önemlidir. Bu bakımdan Suriyelilerin toplumsal uyum konusunda yaşadıkları en büyük sorunlardan biri de Türkçe bilmemeleridir. Dil sorunu Suriyelilerin her türlü kamu hizmetlerine erişimini zorlaştırdığı gibi ev sahibi toplumla olan sosyal mesafelerini de açmaktadır. Dil sorunu Suriyelilerin kendi içine kapanma riskini içinde barındırdığından ivedilikle çözülmelidir. Her ne kadar merkezi yönetim bu alanda önemli gelişmeler kaydetse de merkez ve yerel otoriteler arası uyum tam olarak sağlanmış değildir. Ayrıca bu alanda faaliyet gösteren önemli bir aktör olan sivil toplum kuruluşlarının dil öğretiminde hangi yöntemleri ve müfredatı takip ettiği, kursların kalitesi, gönüllü girişimlere verilen destekler ayrı birer tartışma konusudur.

Sosyal uyum için gerekli bir diğer şart ise Suriyeli çocukların eğitimidir. Kamp dışında yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklar Eylül 2014'te yayımlanan yabancıların eğitimine ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı genelgesine göre her ildeki İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından denetlenen okullara ve Geçici Eğitim Merkezlerine kayıt yaptırabilmektedir. Fakat 2017'de alınan bir karar ile geçici eğitim merkezlerinin kapatılmasına karar verilmiştir.

Geçici Eğitim Merkezleri Suriyeli çocuklar için kurulan okullardır. Bu merkezler bazı kamplarda ve bazı kentsel alanlarda bulunmakla birlikte, değiştirilmiş Suriye müfredatı kullanılarak Arapça eğitim vermektedir. Suriyeli ailelerin çocuklarını geçici eğitim merkezlerine göndermelerinin en önemli nedeni dil sorunudur. Türkçe bilmeyen çocukların devlet okullarında ayrımcılığa uğrama korkusu aileleri devlet okullarındansa Geçici Eğitim Merkezlerine yöneltmiştir. Geçici Koruma Merkezlerinin kapatılmasıyla birlikte dil sorunu bu zamana kadar Geçici Eğitim Merkezlerinde anadillerinde eğitim alan çocukların devlet okullarında Türkçe eğitim almaya başlamalarıyla birlikte daha da büyük bir uyum sorununu beraberinde getirecektir. MEB Suriyeli çocukların dil eğitimi ile ilgili olarak başlangıç düzeyinde çalışmalar yapsa da; bu çalışmaların yöntemi ve sağlanacak hizmetlerin süresi ile ilgili bağlayıcı bir düzenleme bulunmamaktadır.

Suriyeli çocukların eğitim hayatına uyumunda yaşadıkları bir başka sorun da, Suriyeli ailelerin ekonomik koşullarının kötü olmasına bağlı olarak çocukların okula gitmek yerine para kazanmak için çalışmak zorunda olmalarıdır. Aslında bu sorun entegrasyonun sosyo-ekonomik boyutuyla yakından ilgilidir. Gelirin düşüklüğü ve süreklilik teşkil etmemesi çocukları zorunlu olarak çalışmaya yöneltmektedir.

Göçmenlerin uyumunun ekonomik boyutu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ilk göze çarpan faaliyetler, halk eğitim merkezleri, belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarınca düzenlenen mesleki eğitim kurslarıdır. Fakat mesleki eğitim kurslarının iş bulmada ne kadar etkili olduğu bilinmemektedir.

Uyumun sosyo-kültürel boyutu bağlamında her ne kadar çift yönlü aktif etkileşimin sağlanabilmesi için devlet destekli politikalar uygulamaya konsa da Suriyeli sayısının her geçen gün artması ve yerel halkın Suriyelileri ekonomik ve kültürel olarak tehdit olarak algılamaya başlaması toplumsal uyumun önündeki en büyük engeldir. Bu noktada Suriyelilerin eşit olmayan koşullarda yaşadıkları deneyimler, ayrımcılık ve dışlanmışlık algıları onların kendi içlerine kapanmalarına, ağırlıklı olarak kendi kültürel

“Göçmenlerin uyumunun ekonomik boyutu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ilk göze çarpan faaliyetler, halk eğitim merkezleri, belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarınca düzenlenen mesleki eğitim kurslarıdır”

değerlerini yaşadıkları bir gettolaşma eğilimine yöneltebilir. Sığınmacıların gettolardaki yaşamları, yerel halk ile kurulan temasın azlığı neticesine toplumların iletişimini karşılıklı olarak kısıtlandığından ortak paydaların ortaya çıkmasında sorunlar yaşanmasına neden olabilir.

Göç, Uyum ve Ekonomi

Göç konusunda ülkelerin uyumu sağlayabilmesi göç sürecinin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için oldukça önemli bir konudur. Türkiye’ye yaşanan son 6 yıldaki kitlesel göçler bu konunun tartışılmasını elzem kılmıştır. Sempozyumda sunulan bildirilerde hem Türkiye özelinde ekonomik entegrasyona ilişkin katılım sağlanmış hem de dünya örnekleri sunulmuştur.

Türkiye aynı anda hem göç veren, hem transit ülke hem de göç alan bir ülke konumundadır.

Cumhuriyet döneminde Türkiye yalnızca göç veren bir ülke değildir. Türkiye aynı zamanda hem transit ülke konumundadır hem de göç alan bir ülkedir. Belirli dönemlerde Türkiye’ye Türk devletlerinden, “soydaş” ülkelerden göçmenler gelmiştir. Bunlar arasında özellikle 1923 itibariyle 3 yıl süren Yunanistan’dan yaşanan mübadele göçüne değinilebilir. Akabinde Bulgaristan’dan Yugoslavya ve Romanya’dan gelen göçmenler de vardır. Ancak kitlesel göç anlamında düşünüldüğü zaman 2010 öncesi 3 tane kitlesel göçten söz edilebilir. Bunlardan ilki 1988’de Halepçe’den 60.000 ila 120.000 arası göçmenin Türkiye’ye gelmesi; ikinci olarak 1989’da Bulgaristan’dan 600.000 kişinin göç etmesi ve 1991’de Irak savaşı sonrası 461.000 Iraklı’nın Türkiye’ye kitlesel göç etmesi olarak sıralanabilir. 2010 da Arap Baharı sonrası yaşanan kitlesel göç, Türkiye’nin göç karakteristiğini belli etmektedir. Mevcut olarak 4 milyona yakın Suriyeli, 600.000 Iraklı, Somali, Afganistan, Pakistan ve İran gibi ülkelerden gelen göçmenler Türkiye’de yaşamaktadır.

Göçmen tipleri neden, amaç ve yöntemlerine göre sınıflandırılabilir. Nedenlerine göre göç zorunlu ve gönüllü; amaçlarına göre göç çalışma veya sığınma; yöntemlerine göre göç ise yasal veya düzensiz göç olarak sınıflandırılabilir. Türkiye’nin ekonomik entegrasyonu konusunda ve mevcut durumunda zorunlu olarak ülkemize gelen sığınmacılar önemli yer tutmaktadır. Özellikle 2010 sonrası için Türkiye’ye gelen göçmen tipleri 6 farklı başlıkta toplanabilir: Bunlar “yüksek vasıflı göçmenler”, “koruma kapsamındaki göçmenler”, “kayıtsız göçmenler”, “transit göçmenler”, “öğrenci göçmenleri” ve “emekli göçmenleri”dir.

Ekonomik entegrasyon hususuna bakıldığında, düzenli göçmenlerin ekonomik entegrasyonda çok fazla sorunu olmadığı söylenebilir. Ancak düzensiz göçmeler bu konuda önemlidir. Düzensiz göçmenler de üç farklı grupta sınıflandırılabilir: Bunlar mekik göçü, transit göçmen ve sığınmacılardır. Mekik göçü özellikle 1990'dan sonra Romanya, Moldova ve Gürcistan gibi ülkelerden gelen turist vizesiyle girip çıkan tüccarlardır. Bu kişiler kayıt dışı bavul ticareti yapmaktadırlar. Transit göç Avrupa Birliği ülkeleri veya başka ülkelere geçmek için kayıt dışı gelen göçmenlerdir. 2011 öncesi Türkiye'nin göçmen yapısını belirleyen düzensiz göçmenler transit göçmenlerdir. Türkiye'de kaldıkları süre uzadıkça da mecburen ekonomik işler yapmak durumundadırlar. Bu ekonomik faaliyetler de kayıt dışı ekonomik hareketlerdir. Transit göçmenlerin sadece ekonomi değil, terör örgütlerine de kaynaklık teşkil etmeleri, vergi kaybına sebep olmaları, suç ve güvenlik açıklarına sebep olmaları, yarattıkları önemli sorunlar arasında sayılabilir. Özellikle Akdeniz Bölgesi'nde transit göç konusunda göçmen-kaçakçılığı ve insan ticareti babında sorunlar yaşanmaktadır.

Sığınmacı göçünün ekonomik yönü önemlidir. Sığınmacılığın doğasında kalıcılık olmadığı için Türkiye'de mevzuat anlamında eksikler söz konusudur. Bu durumun yalnızca olumlu-olumsuz değil aynı zamanda olası etkileri vardır. Makro ve mikro etkileri vardır. Makro etkileri, enflasyon, bütçe, işsizlik ve büyümeye olan etkileri olarak ifade edilebilir. Mikro ise daha yerel düzeyde, şehirler düzeyinde, alım satım esnasındaki ilişkiler gibi, daha küçük etkiler olarak ifade edilebilir.

Sığınmacıların ekonomiye etkileri farklı başlıklar altında toplanabilir. Bu başlıklardan ilki sığınmacıların işgücü piyasasına etkileridir. Vasıfsız olarak göçmenler yerli vasıfsız işçileri işinden edebilir. Ağır ve tehlikeli işlerde çalışmak istemeyen yerli vasıfsız işsizler yerine sığınmacılar bu işleri yapabilir. Sığınmacılar tarım ve sanayideki mevcut eksikleri de kapatmaktadır ve iş gücü açığı olan diğer farklı sektörlerde de istihdam edilmektedirler. Burada önemli sorun kayıt dışı istihdam edilen işçi sorundur. Sığınmacılardan 800.000 civarında iş gücüne katılımcı olabilecekken 65.000 kayıtlı sığınmacı çalışan vardır. Bu durum hem vergi kaybını engellemek hem de sosyal güvenceyi sağlamak açısından kontrol altına alınması ge-

reken bir sorundur. Bu sebeple mevcut iş gücünün kayıt altına alınması gerekir. En önemli sorunlardan birisi de çocuk işçiliği olarak tespit edilebilir. Türkiye’de çocuk işçiliği yasaklanmıştır. Diğer bir etki, nüfus artışıyla birlikte kişi başına düşen milli gelirin azalmasıdır. Ancak bu Türkiye’de çok önemli bir etki yaratmamaktadır. Kayıt dışı ekonomi sığınmacıların ekonomiyi etkilediği bir başka husus olarak dikkate alınmaktadır. Kayıt dışı ekonomi sadece işgücünü değil, işverenleri de ilgilendirmektedir. İşverenin prim ve vergi kaçırmasına sebep olabilir. Bu da ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. Sığınmacıların ekonomik olarak zengin olanlarının yatırım yapmaları, ekonomiyi olumlu etkilemektedir. Türkiye’de çok sayıda işletme Suriyeliler başta olmak üzere yabancı ortaklıdır. Bu iş yerleri büyüme rakamlarını makro ölçüde olumlu yönde etkilemektedir. Bütçede nakdi yada aynı harcamalar söz konusu olabilir. Aynı zamanda öğrenci sayısının artması bile ekonomiyi etkilemektedir. Sığınmacılara yapılan yardımların yerel esnaf ve firmalarca karşılanması babında önemli etkileri vardır. Var olan sığınmacıların yarısı 18 yaşından küçüktür. Ekonomiye olumlu katkı olması bakımından genç nüfusun iş gücüne katkısı için eğitimleri mutlaka sağlanmalıdır. Sonraki yıllarda genç nüfusun vasıfsız olması toplum ve ekonomik entegrasyonu olumsuz etkileyecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Suriye’den gelen sığınmacılar konusunda kendi modelini üretmiştir. Sendikalar, STK’ler Suriyeliler konusunda aktif olarak rol oynamaktadır. Özellikle 1990 sonrası Sovyetler Birliği’nin çökmesiyle birlikte “insan güvenliği” kavramı ortaya çıkmıştır. İnsan güvenliği kavramı devletlerin amacının insan olması ve insana güvenliği sağlamanın temel şart olmasından hareketle gelişmeye başlayan bir düşüncedir. Günümüzde yalnızca polisiye anlamda güvenliğin sağlanması mümkün değildir. Birleşmiş Milletler’in insan odaklı zirvelerinde “konut hakkı”, “eğitim hakkı” gibi temel haklar yeniden değerlendirilmiştir. 1990’ların sonunda zirveler sona erse de insan güvenliği ile toplumsal güvenlik arasındaki ciddi bağ daha net ortaya çıkmıştır.

Günümüzde önemli olan husus sığınmacıların sadece barındırılması değil aynı zamanda toplumsal entegrasyonunun nasıl sağlanacağı konusudur. Öncelikle Türkiye Suriyelileri başarılı bir şekilde “misafir” etmiştir.

Mültecilerin yatırımları, ekonomiyi olumlu etkilemektedir. Türkiye’de Suriyeliler başta olmak üzere çok sayıda yabancı ortaklı işletme mevcuttur.

Tüm yasal düzenlemelere rağmen Türkiye’de çalışma çağındaki yabancıların istihdamı ile ilgili sorunlar mevcuttur.

Öte yandan göçün getirdiği “potansiyel işgücünden” kalkınma konusunda nasıl yararlanılabileceği tartışılmaktadır. Bu noktada Türkiye Suriye’den gelen sığınmacıların istihdamı konusunda önemli adımlar atmaktadır. Aynı zamanda bu adımlar mevzuat ile güçlendirilmektedir. Türkiye ekonomik olarak liberal bir sistem benimsemiştir. Bu sistemde 3 milyonun üzerindeki sığınmacı kitlesi için özel projeler yapma imkânı sağlamamaktadır. 2003 yılında yabancıların çalışmalarına ilişkin ilk kez kanuni düzenleme yapıldığı ve 2003’ten bu yana toplamda 500.000 çalışma izni verildiği göz önüne alınırsa, çalışma çağındaki sığınmacıların istihdamında sorunlar olduğu görülecektir. İstihdam konusunda kısa vadede çözüm üretilemeyeceği için “düzenli gelir yardımı” sisteminin hayata geçirilmesi önerilmiştir. Düzenli gelir yardımı, işsizlik yardımı değildir. Bu yardım herkese sağlanan bir yardımdır. 3 milyon sığınmacıdan yaklaşık ve sadece onda birinin kamplarda yaşadığı göz önüne alınırsa bu yardım önemli bir adım olabilir. Kamplarda yaşayan mültecilere gıda ve yardım kartı dağıtılmaktadır. Ancak toplum içine dağılan mülteciler serbest piyasada daha sağlıklı ekonomik entegrasyon sağlayabilir. Mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasının akabinde toplumsal entegrasyonun sağlanması için atılacak adımlar önemlidir. Suriye iç savaşının başladığı zamandan bu yana 6 yıl geçmiştir. Bu süre göz önüne alındığında Türkiye’ye gelen sığınmacıların düzenli gelir elde etmesi için destek sağlanmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan her bir kişinin ortalama aylık gideri 300 TL civarındadır. Bu tür harcamaların sürdürülebilirliği için yeni tedbirlere ihtiyaç vardır. Burada öne sürülebilecek ekonomik entegrasyon tedbirlerinden bir tanesi yardım parasının üzerine mültecilere kredi şeklinde mali gelirin sağlanması olabilir. Mültecilere verilen kredilerin geri ödemesi için 10-15 yıllık erteleme imkanları sağlanabilir. Devlet, sosyal devlet yönüyle entegrasyonu sağlarken STK’lar da entegrasyon için katkıları sağlamaktadır.

Konferansta Türkiye’nin yanı sıra yabancı ülkelerin ekonomik entegrasyonları konusu da incelenmiştir. Bu ülkelerden bir tanesi Hindistan’dır. Hindistan’da 20 milyon civarında kaçak Bangladeşli göçmen yaşamaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi’ne göre 2010 yılında göçmen/mülteci aileler Hindistan’da 5 milyon 400 bin çocuk dünyaya ge-

tirmiştir. Göçmenler kaynak ülkeden hedef ülkeye geçtiklerinde, nüfuslarıyla da bağlantılı olarak birçok alanda etki yaratmaktadırlar. Bu alanların başlıcaları, ekonomik, politik, iklimsel ve sosyal olarak sıralanabilir. Ekonomik göçmen “daha iyi yaşam koşulları veya daha iyi ekonomik koşullar için bir yerden başka bir yere taşınan kişi” olarak tanımlanırken; sosyal göç ise “insanların hayat kalitesinin daha iyi olması veya daha yakın aile ve arkadaşlara sahip olmak için taşınması” olarak tanımlanabilir. Politik göç ise politik baskılardan veya savaştan kaçmak için yapılan göç olarak tanımlanabilir. İklimsel göç ise kıtlık sel gibi doğal felaketler yüzünden insanların göç etmesidir. Mülteci, evini terk eden ancak gidecek yeri olmayan kişidir. BM, yerinden edilmiş insanları korumak için 1951 yılında Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmeyi onaylamıştır. Hindistan 1951 sözleşmesi ve 1967 protokolünü imzalamamıştır. Ancak Hindistan mültecilere açık kapı politikası izlemiştir. Bangladeş’ten gelen Müslümanlar, Tibetliler, Bangladeş Chakma’ları, Afganlar ve diğer etnik gruplar Hindistan’da büyük bir sığınmacı yoğunluğu oluşturmuştur. Hindistan hükümeti bütün kaçak göçmenleri UNHCR belgeleri çerçevesinde geri gönderme kararı almıştır. Bu kararın sebebi kaçak göçmenlerin terör gruplarına kaynak teşkil etmeye yatkın olmalarıdır.

Hindistan’a çeşitli zamanlarda farklı kökenlerden göçler olmuştur: İranlılar, Yunanlar, Romanlar, Suriyeliler, Hollandalılar gibi milletlerden gelen göçmenleri Hindistan farklılıklarıyla birlikte absorbe etmiştir. Hindistan’da Dharma adında bir inanış bulunmaktadır. Dharma bir din olmamakla beraber, kelime kökeni olarak, bir arada tutmak anlamına gelmektedir. Santana Dharma’sı Budizm ve Jainizm’i de içinde barındıran antik Hindistan inançlarını içermektedir. II. Dünya Savaşından sonra Avrupa yaşanan mülteci krizi sebebiyle 1951 yılında BM tarafından Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme imzalanmıştır. 1967 yılındaki protokolle bölgesel coğrafi sınırlar kaldırılmıştır ve sözleşme küresel bir anlam kazanmıştır. Bugüne kadar sözleşme 145 ülke tarafından imzalanmıştır. Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme mültecileri ayrımcılığa, cezalandırılmaya (girilen ülkede) ve sınır dışı edilmeye karşı korumaktadır. Sözleşme mültecilerin mahkemeye başvurma, temel eğitim, ve benzeri gibi temel asgari standartlarını koruma altına almaktadır. 1971’in sonunda Doğu Pakistan’da yaşayan 10

Konferansta, Hindistan’daki göçmen, mülteci ve sığınmacıların durumu ile ilgili değerlendirmelerin yapıldığı bir sunuma da yer verilmiştir.

milyonun üzerinde Pakistanlı askeri baskıdan kaçarak Hindistan sınırını geçmişlerdir. Hindistan kamplar kurarak, ilaç ve yiyecek temini sağlamıştır. Mayıs 1997’de Hindistan’da 10 milyon kaçak göçmen yerleşik haldeyken 2004 yılında 12 milyon Bangladeşli yasa dışı göçmen yerleşik haldeydi. 2016 yılına gelindiğinde ise Bangladeşli yasa dışı göçmen sayısı yaklaşık 20 milyona ulaşmıştır. Bu rakam Avustralya’nın toplam nüfusuna denktir. Bu göçmenlerin sadece 193.000 tanesi Hindu’dur. Öte yandan 5.2 milyon Bangladeşli ise yasal olarak Hindistan’da yerleşmişlerdir. Hindistanlılar göçmenlerin yerel toplum içinde erimesine yardımcı olmuşlardır. Hindistan toplumu göçmenlere ilişkin herhangi bir yasal düzenlemeye sahip olmamasına rağmen misafirleri toplumuna adapte etmiş olması bakımından ilgi çekicidir. Hindistan aynı zamanda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde herkes için tanınmış olan insan haklarını da göçmenler için uygulama konusunda çaba içerisinde. Hindistan çok çeşitli dini inanışlara ev sahipliği yapmaktadır: Hristiyanlık, Musevilik, Müslümanlık gibi pek çok dini inanış mensubu çok sayıda insan bu ülkede yaşamaktadır. Hindistan’ın mültecileri Tibet, Sri Lanka, Myanmar, Afganistan gibi ülkelerden koruması söz konusudur. 1971 krizi süresince Hindistan’a gelen 10 milyon mültecinin 7 milyonu kamplara yerleştirilirken 3 milyonu ise aileler tarafından misafir edilmiştir. Hindistan mültecilere ev sahipliği yaparken, aynı zamanda mültecilere ilişkin herhangi bir uluslararası antlaşmaya taraf değildir. 1939 ve 1946 yıllarında çıkarılan yabancılar kanunu ve 1967 yılında çıkarılan pasaport kanunuyla düzenlemeler yapılmıştır. Hindistan’a günümüzde hâlen karma göç akımları yaşanmaktadır. Sığınmacılar, ekonomik göçmenler ve diğer göçmenler her gün sınırı geçmektedirler. Günümüzde iki büyük mülteci grubu Hindistan’a akın etmiştir. Bunlardan birisi Sri Lanka Tamilleri ve diğeri ise Tibetlilerdir. Bu iki grup da Hindistan hükümeti tarafından desteklenmektedir. Ayrıca Hindistan günümüzde Afganistan, Myanmar, Somali, Irak gibi savaş, şiddet ve işkenceden kaçan 32.000 mülteciye de ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla Hindistan hükümeti ister istemez bir mülteci politikası geliştirmek durumundadır. Hükümetin politikası geleneksel teamüllere dayalı yönetsel politikalar ve yargısal karar üzerine kuruludur.

Kuzey Afrika (Fas-Mısır, Cezayir-Tunus) ülkelerinde eşitsizlikler sebebiyle gelişmiş ülkelere göçler yaşanmıştır. Eğitim ve iyi yönetim 1996-2015 yılları arasındaki göç dalgasını hafifletmiştir. Kuzey Afrika ülkelerindeki eşitsizlik Kuzey Afrika'dan gelişmiş dünyaya göçü kamçulamaktadır. Hükümetler göç yönetiminde önemli bir etkiye sahiptir. İstatiksel olarak bakıldığında göç üzerinde eğitimin Kuzey Afrika ülkeleri için olumsuz etkisi görülmektedir. Eğitim imkânlarına erişimin artması mali kapasiteyi ve sosyal çıktıları artırmaktadır. Bu durumda ise insanlar kendi ülkelerindeki fırsatlardan yararlanmayı tercih etmektedirler. Dahası, siyasi istikrar Kuzey Afrika ülkelerinden gelişmiş ülkelere göçte negatif etki yaratmaktadır. Kuzey Afrika ülkelerinden gelişmiş ülkelere göç, göçmenler için sosyal statülerini ve yaşam koşullarını iyileştirmek için bir yol olarak görülmektedir. Göç, Kuzey Afrika ülkelerinde yaşayan insanlar için daha iyi gelir, yaşam koşulu, iş imkânları, kamu hizmetlerine erişim, özgürlük gibi konularda görünür bir çıkış yoludur. Küreselleşme gelişen ülkelere göç konusunda bir dalga yaratmaktadır. Dünyadaki tüm insanlar daha iyi fırsatlardan haberdar olabilmektedir. İyi eğitilmiş ve kalifiye insanlar daha iyi gelir elde edecekleri ülkelere göç etmektedirler.

Arap Baharından itibaren Avrupa, Kuzey Afrika'dan dalgalı bir göç akımına sahne olmuştur. Bu göçlerin sebepleri istikrarsızlık, güvenlik sorunları, politik mücadele, sivil itaatsizlik ve ekonomik sorunlar olarak ifade edilebilir. Bulgular göstermektedir ki, Kuzey Afrika'dan gelişmiş ülkelere göç akımını ülkelerindeki derin eşitsizlikler tetiklemiştir. Hükümetlerin etkinliği ve insanların temel hizmetlere ulaşmasındaki hükümetlerin genişlemeci politikaları üzerindeki etki Kuzey Afrika'daki insanların göç tercihlerini etkilemektedir. Hükümetler önemli bir göç düzenleyici etkiye sahiptir. Politik istikrar ve yolsuzluklardaki kontrol, Kuzey Afrika ülkelerinden gelişmiş ülkelere göçü gözle görülür bir şekilde azaltmıştır. Aslında Kuzey Afrika'da, derinleşmiş eşitsizliklerin kaçınılmaz bir sonucu olarak yozlaşma, sağlık hizmetlerine erişimdeki yetersizlikler ve eğitim konuları gelişmenin önündeki engellerdir. Bu engeller Kuzey Afrika ülkelerini fırsatlardan yoksun bırakmaktadır. II. Göç ve Güvenlik Konferansı'nda bu konular geniş perspektiften ele alınarak irdelenmiştir.

Arap Baharından itibaren Avrupa, Kuzey Afrika'dan dalgalı bir göç akımına sahne olmuştur.

Uyumun Psiko-Sosyal Boyutu

Konferansta göçmenlerin yeni topluma uyumları, sosyal psikolojik ve felsefî açıdan da ele alınmıştır.

II. Göç ve Güvenlik Konferansı'nda göçmenlerin yeni topluma uyumları, sosyal psikolojik ve felsefî açıdan da ele alınmıştır. Bu bağlamda yapılan sunumlardan biri, felsefeci Martin Heidegger'in "köklere bağlılık" (ortsverbundenheit) kavramından hareketle göçmenlerin eski toplumlarına bağlılığını ve bunun yeni toplumdaki uyumları üzerine etkilerini felsefî açıdan ele almıştır. Bu sunuma göre M. Heidegger'in köklere bağlılık (ortsverbundenheit) kavramı göç olgusu ile doğrudan ilgili bir kavram olup; mekânsal, yaşamsal, sosyolojik ve psikolojik bir muhtevaya sahiptir. Köklere bağlı olmak her şeyden önce belirli bir yerde mukim olmayı gerektirir. Mukim olmak ise dünyanın belirli bir coğrafyasında "oturmak" ya da "iskân etmek" demektir. "İskân etmek" Arapça anlamıyla bir yerde "sükûn bulmak", "sükûna ermek" uzak anlamıyla ise "rahat ve huzura" ermek demektir. Kısaca köke bağlı olmak ve bağlı kalmak, oturmak, kök salmak, yerini sağlamlaştırmak ve böylece sükûna ermek demek iken bütün bunların tersi ise yersiz yurtsuz olmak, kökünden kesilmek, köksüzleşmek demektir. Köksüzleşmenin doğal bir sonucu ise zorunlu olarak "yer değiştirmek" yani göç etmektir. Sunumda, "köklere bağlı olmak" ya da "bağlı kalmak" ile "göç etmek" sürekli olarak birbirlerini dışlayan iki kavram olarak yan yana getirilmiştir.

Sunuma göre varoluşçu felsefenin en önemli temsilcilerinden olan Heidegger "mukim olma ve iskân etme" olgusunu insan özgürlüğü ile diğer bir ifadeyle insan varoluşunun idraki ile yakından ilişkilendirmektedir. Bu bağlamda insan varlığı (DasSeindesMenschen) "inşa etmek ve iskân etmekle" çok yakından ilgilidir. İnsanları özleri gereği yersiz yurtsuz düşünmek, onları arta kalan bir iz ya da çizgi olarak düşünmekten başka bir anlama gelmemektedir. Konferans katılımcısı Heidegger'e göre modern insanın yersiz yurtsuz, kendine yer ve yurt arayan bir varlık olduğunu vurgulamıştır. Buradan hareketle Heidegger'in insanı sürekli olarak iskân etmenin özünü; yani kendi yurdunu arayan varlık olduğunu belirtmiştir. Heidegger modernliğin köklere bağlılık kavramını aşındırdığı inancındadır. Bu yüzden, artık vatan ya da yurt kavramının eski toplumsal anlam ve

değeri kaybolmuştur. Bir yere bağlı olmak ya da yurda bağlılık artık bireysel aidiyetin eski bir paradigması olmak durumundadır. Yurt ya da vatan değişmeyen, sürekli sabit kalan bir kavram olup; sadece sosyal bağlar sayesinde varlığını devam ettirebilmektedir. Yersiz yurtsuzluk Heidegger'e göre artık bir dünya kaderi haline gelmiştir.

Köke bağlı olmak aynı zamanda bir kültüre, bir değerler sistemine, bir dile ve bir geleneğe bağlı olmak demektir. Tam da bu noktada köküyle ilişkisi kesilip vatanından ya da yurdundan uzaklaşıp yurtsuz kalan göçmenlerin yaşadıkları halet-i ruhiye üzerinde durulması gereken ve her şeyden önce de anlaşılması gereken bir durumdur. Göç eden bir insan kendisini kendisi yapan bütün unsurları sarsılmış olan, bu değerler sistemini kök salmak istediği yeni bir vatan ya da yurttan nasıl filizlendireceğini veya bunu başarıp başaramayacağını tam olarak bilmeyen insandır. Bu bağlamda “göç etmek” basit bir biçimde mekânsal anlamda bir yerden başka bir yere intikal etmekten daha ziyade “köklerden koparılmış” birisinin yeni bir “kök” arama girişimidir ki, konferans katılımcısı bunu “belki de dünyada insanın başarabileceği en zor bir iş” olarak tarif etmiştir. Katılımcı, böylece Heidegger’in “köklere bağlılık” (*ortsverbundenheit*) kavramından yola çıkarak göçmenlerin uyumu konusuna felsefi bir yorum getirmiştir.

Gelişmiş ülkeler dünya genelindeki göç konusunda daha aktif olmaları beklenirken birçok ülke göçmen ve sığınmacılar aleyhine politikalar uygulamaktadır. Örneğin, İrlanda göçmenlik ve vatandaşlık başvuru politikalarını sertleştirirken, Norveç’in bir dönem sınırlarını göçmenlere karşı tamamen kapattığı bilinmektedir. Söz konusu uygulamalar sadece devlet politikaları ile sınırlı kalmayıp ev sahibi ülke vatandaşlarının tutum ve davranışlarında da gözlenebilmektedir. Göçmenlerin uyumunda ev sahibi toplumların rolü konusu sosyal psikolojik bir bakış ile düzenleyici odaklanma kuramı çerçevesinde de tahlil edilebilir. Konferansta bu bakış açısıyla, “düzenleyici odaklanma kuramı” çerçevesinde analizlerin yapıldığı bir sunum gerçekleştirilmiştir. Buna göre göçmen ve sığınmacılar yeni ülkelere uyum sağlama süreçlerinde ciddi bir ikilem ile karşılaşmaktadırlar. Bu sorun şu şekilde özetlenebilir: Yeni bir ülkeye göç edenler ekonomik ve kültürel olarak ev sahibi topluma yeterince entegre olmazlarsa ekonomik yük ve

tehdit unsuru olarak algılanabilirler. Bununla birlikte; bu kişiler, ekonomik olarak güçlü ve ev sahibi ülkeye sosyal olarak başarılı bir şekilde entegre olurlarsa; ekonomik yönden rakip, toplum yapısını bozan ve sembolik değerlere tehdit unsuru olarak görülebilmektedirler. Göçmenlerin ve sığınmacıların karşılaştığı bu ikilem çerçevesinde, ev sahibi toplum vatandaşlarının tutum ve davranışlarının Düzenleyici Odaklanma Kuramı ile analiz edilmesi göçmen ve sığınmacıların uyumunda ev sahibi vatandaşların tutum ve davranışlarının rolünün daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilir.

Düzenleyici Odak Kuramına göre, bireyler ‘gelişim’ ve ‘güvenlik’ konularında temel olarak göz önünde bulundurdıkları iki farklı motivasyona sahiptirler: Yükselme (promotion) ve önleme (prevention). Bu farklı motivasyon yönelimleri, bireyleri temel ihtiyaçlarını karşılarken farklı davranış modelleri kullanmaya yönlendirir ve sonuç olarak farklı değerlendirmelere ve duygusal sonuçlara yol açar. Yükselmeye odaklı bireysel kontrol, genel olarak gelişim ve başarılı olma gibi ihtiyaçlarla ilgilidir. Söz konusu motivasyon sonucunda, bireyler genel olarak hem bireysel hem de gruplar arası ilişkilerinde pozitif sonuçlara (kazanç) yoğunlaşır. Diğer taraftan, önlemeye odaklı bireysel kontrol, güvenlik ile ilgili ihtiyaçlara yoğunlaşır. Söz konusu motivasyon, görev ve sorumlulukların yerine getirilmesini hedeflerken; bireyler genel olarak hem bireysel hem de gruplar arası ilişkilerinde olumsuz sonuçlara (kayıp) yoğunlaşırlar.

Söz konusu iki farklı motivasyon odaklanmasının (yükselme ve önleme), farklı duygusal deneyimlere, yaşanan olayların farklı bir şekilde hatırlanmasına ve arkadaşlıkların sürdürülmesi konusunda farklı stratejilere yol açtığı gözlemlenmiştir. Bu farklı motivasyon odaklanma sadece kişiler arası ilişkilerde değil aynı zamanda gruplar arası ilişkilerde de etkin olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Ev sahibi ülke vatandaşlarının farklı bireysel düzenleme motivasyon yönelimleri, onların sosyal hedeflerini ve göçmen ve sığınmacıları değerlendirmelerini etkilemektedir. Aynı zamanda, sosyal-deneyisel çalışmalar göstermektedir ki düzenleyici odaklama geçici olarak aktif hale getirilebilir ve bireyler bir süreliğine yükselme veya önleme kullanabilirler. Dolayısıyla farklı motivasyon yönelimleri kalıcı kişilik özellikleri olmayıp dış etkenler ile değişiklik gösterebilmektedir.

Gruplar arası ilişkilerde ayrımcılık konusunda yapılan çalışmalara göre, yükselme motivasyon odaklı bireyler pozitif kaynakların dağıtılmasında öteki olarak algıladıkları kişilere karşı ayrımcılık gösterirken, önleme motivasyon odaklı bireyler ise öteki olarak algıladıkları kişilere karşı negatif kaynakların dağıtılmasında ayrımcılık göstermektedirler. Özellikle, ev sahibi toplumların göçmen ve sığınmacılar konusundaki tutum ve davranışlarıyla ilgili yapılan sosyal deneyler göstermiştir ki; önleme motivasyon odaklı katılımcılar kültürel olarak kendilerine benzemeyen göçmen ve sığınmacılara karşı daha fazla olumsuz tutum ve davranış sergilerler. Bununla beraber yükselme odaklı katılımcılar kendilerine kültürel olarak benzeyen ve ekonomik olarak güçlü göçmen ve sığınmacılara daha olumlu tavır ve davranışlar göstermişlerdir.

Konferansta, Düzenleyici Odak Kuramının öngörülerinin farklı ülkelerde yapılan sosyal deney sonuçlarıncı desteklendiği iddia edilmiş ve bu konuda örnekler verilmiştir.

Türkiye son yıllarda çok sayıda uluslararası sığınmacı kabul etmiştir ve bu sığınmacılar yıllardır Türkiye’de yaşamlarını sürdürmektedir. Söz konusu sığınmacıların önemli bir kısmı kendilerine ayrılan özel bölgelerde değil Türkiye’de vatandaşlar ile beraber yaşamlarını sürdürmektedir. Dolayısıyla vatandaşın tutum ve davranışlarını söz konusu sığınmacıların Türkiye’de uyum süreçlerinde önem teşkil etmektedir. Konferansta, Düzenleyici Odak Kuramının öngörülerinin farklı ülkelerde yapılan sosyal deney sonuçlarıncı desteklendiği iddia edilmiştir. Bu konudaki tartışmalar esas alındığında göçmelerin uyumunda ev sahibi toplumların rolüne dair önemli olan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- » Farklı motivasyon yönelimleri bireylerin sosyal hedeflerini ve göçmen ve sığınmacıları değerlendirmelerini etkilemektedir.
- » Farklı ideolojik değişkenlerin, katılımcıların milliyetçilik, vatanseverlik ve çokkültürlülükleri gibi, etkileri istatistiksel olarak kontrol edildiği analizlerde bile bireylerin motivasyon yönelimleri göçmenlere karşı olan tutum ve davranışlarını anlamlı bir şekilde etkiler.

Türkiye’de henüz bu teorelin göçmenler ile ilgili öngörülerini test eden deneysel bir çalışmaların yapılmamış olduğunun altı çizilmiştir. Bu açığı kapatmak amacıyla Düzenleyici Odak Kuramı üzerine sosyal deneyler yapıp bu kuramın öngörülerinin Türkiye’de test edilmesinin yararlı olabileceği ve söz konusu çalışmaların, göç ve uyum gibi konularda uygulamaya

yönelik politikalar geliştirmeye yardımcı olabileceği öne sürülmüştür.

II. Göç ve Güvenlik Konferansı'nda, Türkiye'deki Suriyelilerin uyumunu kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörleri ortaya koyan sunumlar yapılmıştır. Yapılan araştırmalara dayanarak Suriyelilerin sosyolojik profili şu şekilde özetlenebilir:

- » Demografik Örüntü: Çocuk, genç ve kadın yoğunluklu bir demografik yapı söz konusudur.
- » Aile Örüntüleri: Savaş nedeniyle parçalanmış aile yapısı ve çok çocuklu, tek ebeveynli aileler söz konusudur.
- » Eğitim Durumu: Zorunlu eğitim çağındaki Suriyelilerin (konferans tarihi itibarıyla) %48'inin okula gitmemesi önemli sorundur. Eğitimde ve iletişimde dil sorunu önemini korumaktadır. Arapça bilenlerin Türkçe öğrenme sürecinin planlanması önem taşımaktadır.
- » Ekonomik Durum: Güvencesiz ve enformel sektörde sosyal güvenlik-ten yoksun istihdam örüntüsü mevcuttur. Yabancı sermaye statüsü ile kurulan Suriyeli yatırımcılara ait 8100 şirket bulunmaktadır.
- » Türk vatandaşlarının Suriyelilere bakışı: Türk halkının Suriyelilere karşı "hak temelli" bir anlayış ile "zulümden kaçanlara destek" zihniyeti ön plandadır. Suriyelilerin savaş bitse de ülkelerine geri dönmeyeceği görüşü hâkimdir. Ayrıca, Suriyelilere vatandaşlık verilmesine çoğunlukla karşı çıkılmaktadır. Suriyelilerin, düşük ücretle çalışmasının işsizlik oranını arttırdığına dair kanaat hâkimdir. Bu kanaatin gerçeği yansı- tıp yansıtmadığı ayrı bir konudur ancak bunun yaygın bir kanaat olması üzerinde durmak gerekir.
- » Suriyeli çocukların, anne ya da babalarının dilenmesi, bu insanlarla ilgili olumsuz kanaat ve imajları pekiştirmektedir.
- » Suriyelilerin Türk toplumuna bakışı: Kendilerine vatandaşlık verilme- sine sıcak bakan Suriyelilerin oranı azımsanmayacak kadardır, ancak "mülteci" statüsünün verilmesini isteyenlerin oranı daha fazladır. Suri- yelilerin %42'si Avrupa ülkelerine gitmek istemektedir.

Suriyelilerin uyum sürecinde dil, kültür ve yaşam tarzı farklılıkları önem taşımaktadır. Çok sayıda çocuk sahibi olan Suriyelilerin demografik yapıyı değiştirme olasılığı ile Suriyelilerin yoğunluklu olduğu bölgelerde Suri-

yeli kadınlarla yerel halkın çok eşliliği sorun yaratmaktadır. Ayrıca çocuk işçiliği oranı da artmaktadır. Aynı kültürden insanların belli bölgelerde öbekleşmesi, getto tarzı yerleşim yaratabilmektedir. Bu durum da, etnik ve mezhepsel kutuplaşma çerçevesinde riskleri beraberinde getirebilmektedir. Bütün olumsuzluklara rağmen Suriyeliler, geleceklerinden umutludurlar ve Türkiye'nin (kendileriyle ilgili yönüyle) dış göç politikasını büyük oranda başarılı bulmaktadırlar.

Sadece Türkiye'de değil, çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapan Almanya'da yabancıların uyumu ve entegrasyonu konusu önem arz etmektedir. 2015 yılından sonra gelen Suriyeli göçmenler ve mülteciler ile birlikte, Almanya'da Müslüman sayısı artmış, Müslüman sayısı 4,7 milyonu aşmıştır. Yapılan araştırmalara göre Almanya'da yaşayan Müslümanların yarısı Türkiye kökenlidir. Almanya'da yaşayan Müslümanlar farklı Müslüman ülkelerden gelen mültecilerden oluşmaktadır. Almanya İslam Konferansı ile Almanya bir yandan Müslümanların kendi toplumuna uyumunu sağlamak isterken, diğer taraftan Müslümanlara bir dayatma içerisindedir. Almanya İslam Konferansı'nın ilk oluşturulduğundaki amacı Müslümanlarla Alman Devleti arasında bir işbirliği ve uyum platformu oluşturmak iken, Alman hükümetinin baştan itibaren, konferansın oluşumuna yaptığı müdahaleler ve konferansta tartışılması gereken konular üzerinde belirleyici olması bu dayatmanın en büyük göstergesidir. Yine, İçişleri Bakanı De Meziere'in ve diğer karar alıcı aktörlerin ifadelerinde belirttiği; Alman öncü kültürünün tüm göçmenler tarafından sadece kabul edilmesinin yeterli olmayıp aynı zamanda Alman öncü kültürüne göre de yaşama zorunluluğu uyumdan ziyade asimilasyonu zorunlu kılan ifadelerdir.

Almanya'da yaşayan göçmen-Müslüman nüfusun yarısının Türkiye kökenli olması Müslüman Türk nüfusu açısından da konunun önemini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin savunduğu “*entegrasyona evet, asimilasyona hayır*” görüşü, Almanya'da göçmenlerin uyumu konusunda Alman hükümeti tarafından kabul görmemektedir. Bu politikanın sonucu olarak Almanya İslam Konferansı'nda da göçmen Müslümanların Almanya'ya yaptıkları katkılardan ziyade uyum konusunda çözüm üretmeyecek konular etrafında tartışılmıştır. Bunun sonucunda Almanya'da göçmen Müslümanlar

Türkiye'nin savunduğu “entegrasyona evet, asimilasyona hayır” görüşü, Almanya'da göçmenlerin uyumu konusunda Alman hükümeti tarafından kabul görmemektedir.

güvenlik politikaları açısından bir iç güvenlik sorunu olarak görülmüştür. Almanya’da Müslümanlar bir tehlike olarak görülmekte, güvenlikleştirme projeleri ile toplumda Müslümanlara karşı negatif bakış açısı artırılmaktadır. İslami cemaatlerin tanımını devlet yapmakta ve legal olarak organize olmuş İslami cemaatler dini cemaat olarak kabul edilmemektedirler. II. Göç ve Güvenlik Konferansı’nda Almanya örneğinden hareketle Türkiye’nin dersler çıkarması ve Türkiye’de kalacak olan Suriyelilerin, tıpkı Almanya’daki Türkler gibi uyum sorunları yaşamaması için tedbirler alması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Konferansta, göç ve uyum konusu çeşitli boyutlarıyla ele alınmış olup özellikle Türkiye’deki GKAB Suriyelilerin yerel halkla toplumsal uyumu noktasında yaşanan sorunlar ele alınmış ve bu sorunların çözümü için önerilere yer verilmiştir. Konferansta öne çıkan tespitler, sorunlar ve öneriler şu şekilde özetlenebilir:

- » Uyum iki taraflı bir süreçtir. Göçmenin ev sahibi topluma uyumu kadar ev sahibi toplumun da göçmenlere uyum sağlaması önemlidir.
- » Uyum çalışmalarında çift yönlü aktif bir etkileşim hedeflenmelidir. Örneğin okullarda Suriyeli çocukların entegrasyonuna katkıda bulunmak için uygulanan kültürel aktivitelerde Suriyeli çocukların homojen gruplar halinde mobilize edilmesinin yerine, Türk çocuklarla karma şekilde bu aktiviteler gerçekleştirilmeli ve böylece iki taraf arasında kaynaşma sağlanmasına imkân tanınmalıdır. Bu yaklaşım, uyuma yönelik her türlü plan, program ve uygulamanın esasını teşkil etmelidir.
- » Uyum politikaları tek elden ve merkezî yaklaşımla yürütülmemeli, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları da sürece dâhil edilmelidir. Böylece özgün koşulların gerektirdiği esnekliklere sahip uyum programlarının ortaya çıkması kolaylaşacaktır.
- » Türkiye’deki Suriyelilerle ilgili olarak ev sahibi toplumda ciddi kaygılar söz konusudur ancak bu kaygıların büyük bir kısmı gerçekçi temellerden yoksundur.
- » Türkiye’de yerel halkın Suriyelileri ekonomik ve kültürel tehdit olarak algılamaları toplumsal uyumun önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.
- » Suriyelilerle ilgili yanlış ve hatta yalan bilgilerin toplum gündemine sürekli sunulması insanların hem yanlış bilgi sahibi olmalarına neden olmakta hem de şiddet ve zulümden kaçarak ülkemize sığınan insanlara karşı nefret duygusunun oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır.
- » Göçmenlerin medyada temsil edilme biçimleri ön yargıları pekiştirmektedir. Özellikle yeni medya (sosyal medya) araçlarıyla, denetlenmesi imkânsız iddialar ve haberler üretilebilmekte ve bu yolla ön yargılarla dolu göçmen imajları dolaşıma sokulmaktadır.

- » Sığınmacıların yoğun yaşadığı yerlerde medya oldukça kritik öneme haizdir. Medyanın sığınmacı sorununa nasıl baktığı, nasıl ele aldığı, nasıl haberleştiği ve sorunu topluma nasıl gösterdiği son derece önemlidir. Medya, kutuplaşmayı artırabilecek, yabancı düşmanlığına zemin hazırlayabilecek ve çatışmayı tetikleyebilecek üsluptan uzak durmalıdır.
- » Dünya genelinde göçmenlerin büyük bir kısmı yeni yaşamlarını kentsel alanlarda kurmaktadır. Örneğin Ürdün'deki Suriyelilerin % 80'e yakını kentsel alanlarda yaşamaktadır. Türkiye'de de benzer bir tablo geçerlidir: Ülkemizdeki Suriyelilerin çok büyük bir kısmı kentsel alanlara yerleşmişlerdir. Bu nedenle uyum politikalarında Türkiye'deki kentsel yaşamın koşulları ve dönüşümü göz önüne alınmalıdır.
- » Göçmenlerin uyumu konusunda en önemli zeminlerden biri de eğitimidir. Eğitim yalnızca yetenek kazanma, bireysel gelişim sağlama ve rekabet gücü elde etme aracı olarak görülmemeli; eğitim kurumuna kayıtlı olmanın ve eğitim ortamında bulunmanın bile başlı başına entegrasyon için önemli olduğu bilinmelidir. Özellikle okul çağındaki çocuklar için en iyi ve en güvenilir mekânın okul olduğu düşüncesinden hareketle, dil konusundaki yetersizliklere rağmen çocukların okula devamını sağlayacak yaklaşımlar teşvik edilmelidir.
- » Suriyelilerin uyumuna dair programlar hayata geçirilirken, "yardım" yaklaşımından ziyade "üretime katılım" yaklaşımı esas alınmalıdır. Türkiye'deki Suriyeliler "acil yardım" dönemini geride bırakmışlardır. Bu nedenle aynı ve nakdi yardım konuları kademeleri olarak sivil toplum kuruluşlarına bırakılmalı, devlet imkânları ise meslek ve beceri edinme, istihdam ve iş kurma imkânlarının geliştirilmesine ayrılmalıdır.
- » Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin Arapçayı unutma kaygıları söz konusudur. Bu kaygı genel olarak gerçekçi temellerden yoksun olmakla birlikte, göçmen uyumunun önemli konularından biri olan dil sorunu iki yönlü hassasiyetler çerçevesinde ele alınmalıdır: Suriyelilerin Türkçe öğrenmeleri onların ticaret ve istihdam gibi ekonomik alanlardaki entegrasyonlarını kolaylaştırmanın yanı sıra içerisinde bulundukları yeni sosyal-psikolojik atmosferde aidiyet geliştirmelerini de sağlayacaktır. Öte yandan Arapça bilgilerini devam ettirmeleri, Türkiye için bir zen-

ginliktir. Bu nedenle Türkçe kurslarına ağırlık verilirken Arapçayı da bilimsel düzeyde öğrenebilecekleri fırsatların sağlanması önemlidir.

- » Suriyelilerle Türkler arasında önemli bağlar kurulmasını sağlayan unsurlardan biri dindir. Kuramsal ve ilkesel düzeyde bu bağ, iki taraf arasındaki uyumu kolaylaştırıcı bir etken olarak görülebilir. Ancak orta ve uzun vadede ibadet pratiklerindeki farklılıkların belirginleşmesine paralel olarak ve ibadet mekânlarının (camiler) ayrışmasına bağlı olarak toplumsal gerilimler yaşanabileceği gözlenmiştir. Kentsel planlamalara yeni ibadet mekânları eklenirken, iki toplumu buluşturabilecek mekânsal tasarımlara yer verilmeli ve ortak değer yargılarını ve pratikleri ön plana çıkaran semboller kullanılmalıdır. Başka bir ifade ile eğitim alanında neredeyse gettolaşma ile sonuçlanacakken Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kapatılmasına karar verilen Geçici Eğitim Merkezlerine benzer öbeklenme riski ibadet mekânları için de geçerlidir. Birleştirici ve kaynaştırıcı mekânlar olan camilerin, (öbeklenme nedeniyle) ayrışma mekânlarına dönüşmemesi için önlemler alınmalıdır.
- » Göçmen ve sığınmacıların bir “güvenlik sorunu” olarak görülmemesi için yapısal ve hukuksal düzenlemeler yapılmalıdır.
- » Suriyelilerin uyumu açısından toplumda “farklılıkların zenginliği” temalı uyum politikaları oluşturulmalıdır. Bu politikalar sosyal, yazılı ve görsel medya ile desteklenmelidir. Televizyon dizileri ve programları uyumun oluşması için aracılık görevi üslenmelidir.
- » Başta Suriyeliler olmak üzere tüm göçmen, mülteci ve sığınmacıların temel insan haklarının gözetilmesinin yanı sıra sosyal ve ekonomik haklarının korunması için sosyal güvenlik alanında düzenlemeler yapılmalı, bu insanların marjinal ekonomik sektörlerde çalışmalarının önüne geçilmelidir.
- » Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş ile birlikte bakanlıkların sayısı ve yapısı revize edilmiştir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı bünyesinde ofis ve kurullar kurulmuştur. Özellikle İnsan Kaynakları Ofisi, Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu, Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu, Hukuk Politikaları Kurulu ve Sosyal Politikalar Kurulu’nun Türkiye’de yaşayan Suriyeli insan kaynağını gündemlerine almaları yararlı olacaktır.

- » Türkiye'nin Suriyeliler ile ilgili çabaları AB raporlarında takdir görüyorken MIPEX gibi indekslerde Türkiye'nin son sıralarda yer alması çelişki arz etmektedir. Uluslararası indeksleme çalışmaları yapan kuruluşların Türkiye değerlendirmelerini yapmalarında daha objektif davranmaları için tedbirler alınmalıdır. Aynı zamanda indekste yer alan eleştiri ve eksiklikler yetkililer tarafından incelenerek gerekli iyileştirme adımları atılmalıdır.
- » Suriye'den Türkiye'ye göç edenler arasında "beyin göçü" niteliğine haiz kişilerin Türkiye'yi bir transit ülke olarak değil, hedef ülke olarak görmeleri için tedbirler alınması yararlı olacaktır. Suriyeli insan kaynağının sadece vasıfsız işgücü olarak görülmesi doğru değildir. Aynı zamanda teknik birikimleri de değerlendirilmeli ve bu insanların Türkiye'de etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilebilmeleri için yapısal ve hukuksal düzenlemeler gözden geçirilmelidir. Vasıflı Suriyelilerin emek piyasalarına ve çalışma hayatına erişimini bürokratik açıdan kolaylaştıracak tedbirlere yer verilmelidir.
- » Suriyelilerin uyumu için farklı ülke örnekleri mutlaka irdelenmelidir. Ancak politika üretiminde ülkesel ve bölgesel özellik ve dinamikler çerçevesinde adımlar atılmalıdır.
- » Mevzuat, yapısı gereği, her zaman toplumun gerisinden gelmektedir. 2011 yılından günümüze kadar devam eden Suriyeli meselesi, Türkiye'nin ciddi anlamda etkin ve uzun vadeli politikalar üretmesini zorunlu kılmaktadır. Suriyelilerin artık toplum tarafından da Türkiye'nin bir gerçeği olarak kabul edilmesi ve bu konunun topluma olumsuz yansımalarının hafifletilmesi için geniş kapsamlı bir 'Suriyeli politikası' tatbik edilmelidir. Bu kapsamda Suriyeliler konusu bir toplumsal uyum sorunu olarak ele alınarak ve bu uyum sürecinin; çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık gibi çeşitli konularla ilişkili olduğu değerlendirilerek bütüncül stratejiler hayata geçirilmelidir.

Katılımcılar (Konuşmacılar ve Moderatörler)

(Sıralamada konferans akışı esas alınmıştır)

Prof. Dr. Yılmaz ÇOLAK (Konuşmacı ve moderatör, Polis Akademisi)

Ercan DEMİRCİ (Konuşmacı, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)

Prof. Dr. Mehmet Akif KİREÇCİ (Konuşmacı, moderatör, UNESCO MOST Programı Hükümetler Arası Konsey Başkan Vekili)

Sadettin AKYIL (Konuşmacı, ÇSGB Uluslararası İşgücü Genel Müdürü)

Prof. Dr. Ahmet UYSAL (Konuşmacı, İstanbul Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Seda ÖZ YILDIZ (Konuşmacı, Polis Akademisi)

Prof. Dr. Yaşar HACISALİHOĞLU (Konuşmacı, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Rektörü)

Hasan ÖYMEZ (Konuşmacı, Anadolu Ajansı)

Doç Dr. Ufuk AYHAN (Moderatör, Polis Akademisi)

Doç. Dr. Sutay YAVUZ (Konuşmacı, TODAİE)

Dr. Imdad HUSSAIN (Konuşmacı, Forman Christian College Centre for Public Policy and Governance)

Moynul AHSAN (Konuşmacı, Ankara Üniversitesi)

Doç. Dr. Katerina KRSTEVSKA (Konuşmacı, SS. Kliment Ohridski University, Macedonia)

Dr. Roberto Rodolfo Georg UEBEL (Konuşmacı, Federal University of Rio Grande de Sul)

Dr. Öğr. Üyesi Salih Zeki HAKLI (Konuşmacı, Polis Akademisi)

Dr. Fabio SCETTI (Konuşmacı, Université Sorbonne Nouvelle)

Dr. Ana Raquel MATIAS (Konuşmacı, Centre for Researcher and Studies in Sociology)

Mehmet DUMAN (Konuşmacı, WALD Akademisi)

Arş. Gör. Tolga SAKMAN (Konuşmacı, Nişantaşı Üniversitesi)

Dr. Asad Ahmad ASSAD (Konuşmacı, Küresel Kalkınma Elçileri Akademisi Danışma Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Şafak Ertan ÇOMAKLI (Konuşmacı, Polis Akademisi)

Dr. Siham MATAALLAH (Konuşmacı, University of Tlemcen)

Ayşenur YILMAZ (Milli Savunma ve Güvenlik Enstitüsü)

Doç. Dr. Saroj Kumar RATH (University of Delhi)

Dr. Osman YILDIZ (HAK-İŞ)

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YAYLA (Polis Akademisi)

Hulusi GÖLPINAR (ASPB)

Dr. İbrahim İRDEM (Polis Akademisi)

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KAYA (Harran Üniversitesi)

Prof. Dr. Arslan TOPAKKAYA (Erciyes Üniversitesi)

Öğr. Gör. Ahmet DEMİRDEN (Polis Akademisi)

Doç. Dr. Vehbi BAYHAN (İnönü Üniversitesi)

Öğr. Gör. Muhterem DİLBİRLİĞİ (Polis Akademisi)

Dr. Öğr. Üyesi Deniz ACARAY (Polis Akademisi)

Ahmad Hammad ALSHAWAWRA t(German Jordian University)

Raheel QUDISAT (German Jordian University)

Alizee Zapparoli Manzoni BODSON (University of Toronto)

Nazım Taha KOÇAK (Hâkim)

Arda AKÇİÇEK (TBMM-MV danışmanı)

Dr. Öğr. Üyesi Ülgen ASLAN DÜZGÜN (Polis Akademisi)

Kaan AKMAN (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Aslı YÖNTEN BALABAN (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Arş. Gör. Fatma SOLMAZ (İstanbul Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAHRAMAN (Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi)

Murat GÖZE (İstanbul Aydın Üniversitesi)

Öğr. Gör. Hülya KÜÇÜK (Kars Kafkas Üniversitesi)

Arş. Gör. Enes AYAŞLI (Bilkent Üniversitesi)

